

**KÜRESEL SALGIN SÜRECİNDE
KAMPÜS ORTAMLARINA
YÖNELİK UYGULAMALAR
REHBERİ**

Ağustos 2021

1. GİRİŞ

1.1 Dünyayı Sarsan Salgın: COVID-19

2020 yılı; yakın dünya tarihinde çarpıcı izler bırakan bir yıl olarak hatırlanacaktır. Çin'in Wuhan kentinde başlayan Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) dalgalar şeklinde tüm dünyaya yayılmış, Dünya Sağlık Örgütü tarafından 30 Ocak 2020 tarihinde "uluslararası halk sağlığı acil durumu" olarak nitelenmiş, ülkemizde resmi olarak ilk açıklanan vakanın görüldüğü tarihe isabet eden 11 Mart 2020'de ise "Pandemi" yani "Küresel Salgın" olarak ilan edilmiştir.

Çeşitli dünya ülkeleri bu süreçte pandemi ile mücadelede farklı yöntemler uygulamışlardır. Bu yöntemleri görsel ve yazılı basın ile sosyal medyadan izlemek mümkün olmuştur. Salgın henüz Çin ile sınırlı iken ülkemizde alanında yetkin uzmanlardan oluşan bir bilim kurulu oluşturulmuştur. Bilim kurulu bu konuda ülkemiz özelinde tanı ve tedaviye yönelik öneriler ve farkındalığı artırmaya yönelik afiş, kamu spotu ve bilgilendirme metinleri hazırlanmasına da katkı sağlamıştır. Salgına yönelik alınan tedbirler kapsamında başlangıçta sınırlarımız önce Çin'e ardından da salgının hızla ilerlediği İran, İtalya ve diğer birçok Avrupa ülkesi ile Amerika kıtası ülkelerine kapatılmıştır.

Ülkemizde ilk olgunun görülmesini takiben salgın yönetimine yönelik uygulamaya konulan politikalar kapsamında; yurtdışından gelen herkese 14 gün süre ile izolasyon uygulanmış, öncelikle ev izolasyonu olarak başlayan uygulama daha sonra yurtlarda gözetimli olarak devam etmiştir. Temas ve hareketliliği azaltmak için "tüm okulların kapatılması", "esnek çalışma" ve "evde kalma" gibi toplumsal uygulamalar başlamıştır. Bu uygulamalar önce İstanbul, Ankara gibi salgının etkilediği kişi sayısının fazla olduğu büyük şehirlerde başlamış; sonrasında tüm ülkede "maske kullanımı" standart önlemlerden biri haline gelmiştir. Bunların yanı sıra, "kişisel hijyen" ve "fiziki mesafenin korunması" gibi kişisel tedbirlere yönelik farkındalık artırıcı çalışmalar teşvik edilmiştir.

COVID-19 enfeksiyonunun ülkemizde ilk görüldüğü 11 Mart 2020 itibarı ile başta Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirler olmak üzere birçok ilde bazı hastaneler pandemi hastanesi ilan edilmiştir. Üniversitelerin Tıp Fakültesi Hastaneleri de bu süreçte çok başarılı performans göstermiştir. Geldiğimiz noktada başlangıçta büyük illerde yoğunlaşan hastalık artık ülkemizde ve tüm dünyada yaygın olarak görülmektedir.

1.2 COVID-19 Küresel Salgınında Yükseköğretim Kurulu ve Üniversiteler

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) COVID-19 Salgını sürecini ilk aylardan itibaren aktif bir şekilde izlemiş, ülkemizde ilk vakanın görüldüğü ve “üniversitelerde eğitime ara verilme kararı”nın açıklandığı dönemde hazırlıkları tamamlayarak çevrimiçi eğitime geçilmesine mihmandarlık etmiştir. Bir YÖK Yürütme Kurulu Üyesi başkanlığında tüm üniversitelerin rektör yardımcıları ile komisyon oluşturularak salgının ilk haftalarında 7/24 üniversitelerle temasta kalınmış, sorunlar anlık istişare edilmiş ve üniversitelerde kurulan Koronavirüs Komisyonları ile sahada süreç yönetilmiştir. Eş zamanlı olarak uzaktan eğitimle ilgili bazı mevzuat değişiklikleri yapılmış, Yükseköğretim Kurumları Dersleri (YÖK Dersleri adı verilen bir ara yüzle üniversitelerin dijital ders malzemeleri açık erişime açılmıştır.) uygulamalı eğitimler, stajlar, işyerinde mesleki eğitim gibi konularda da salgının seyrine göre kararlar alınarak üniversitelere iletilmiştir.

Türk Yükseköğretimi imkânları çerçevesinde önlemlerini alıp, dinamik ve çevik yönetim anlayışıyla süreçleri yöneterek hızlı uyum kabiliyeti olduğunu da ortaya koymuştur.

Salgının 2020-2021 Eğitim ve Öğretim Yılında da devam edeceği öngörüsüyle YÖK tarafından üniversiteler ve farklı kurum ve kuruluşlarla görüşülerek hazırlanan “Küresel Salgında Yeni Normalleşme Süreci Kılavuzu”, üniversitelere salgın sürecinde eğitimin devam edebilmesi için çerçeve kararlar sunmuştur. *“Salgının dinamik bir süreç olduğu göz önünde bulundurulduğunda, üniversitelerin ilgili kurulları tarafından salgının bölgesel ve yerel seyrine göre farklı programların farklı uygulamaları özelinde planlama yapılması gerektiği”* belirtilerek üniversite senatoları karar almada esnek bırakılmışlardır. 2021-2022 Eğitim ve Öğretim Yılı için de çerçeve kararlar alınarak yükseköğretim kurumları ile paylaşılmıştır.

1.3 Kampüs ve Yerleşkelerde Salgın Yönetimi

Birçok yükseköğretim kurumu kampüs ortamında birden fazla birimin ve bu birimlerin öğrencilerinin, akademik ve idari personelinin bir araya geldiği ve toplumdaki bireylerin de etkileşimde olduğu ortamlardır. Kampüslerde eğitim faaliyetlerinin yanı sıra akademik araştırmalar, çeşitli hizmetler ve idari faaliyetler de yürütülmektedir. Dolayısıyla yükseköğretim kurumları tarafından COVID-19 salgınının kontrolünde sadece eğitim

yönünden değil faaliyet alanlarına göre de riskleri belirlenmeli ve buna göre önlemler alınmalıdır.

Üniversitelerin salgının yayılımı açısından risk durumu değerlendirildiğinde iki ana unsurdan bahsedilebilir. İlki kurumun özelliklerinden kaynaklanan riskler diğeri ise kurumda çalışan bireylerin tutumlarından kaynaklanan risklerdir. Bu kapsamda kurum ortamından kaynaklanan riskler; şehrin her yerinden akademik ve idari personelin kampüs ortamında bir araya gelmesi, toplu taşıma araçlarını kullanan çalışanların olması, akademik faaliyetler ve Ar-Ge faaliyetlerinde araştırmacıların aynı ortamı kullanması, sosyal ve yemek alanlarının ortak oluşu, farklı eğitim ortamlarının (amfi, laboratuvar, sınıf vb.) fiziksel özellikleri, yurtların alt yapısı vb. sayılabilir. Kişilerin bireysel tutumları ile ilişkili riskler ise bireylerin COVID-19'dan korunmaya yönelik bireysel tedbirleri uygulama konusunda olası özensizlikleridir.

Bunların dışında yerleşkenin bulunduğu il ve ilçedeki salgının seyri de riski belirleyici diğeri bir unsur olmaktadır. Risk yönünden yerleşkeler, fakülteler ve programlar bazında farklılıklar olabilir. Örneğin sağlık hizmeti de veren sağlık uygulama ve araştırma merkezleri ve bunların ilişkili olduğu tıp fakülteleri ve diş hekimliği fakülteleri diğeri alanlara göre daha riskli olabilmektedir. İkamet ettiği yerleşim yeri ile devam ettiği yüksek öğretim kurumunun bulunduğu yerleşim yeri farklı olan öğrencilerin gerek kuruma gelirken gerekse kurumdan ikamet ettikleri yerleşim yerine dönerken buldukları yere ait riskleri taşıma olasılıkları da göz önünde tutulmalıdır.

Yükseköğretim kurumlarının salgın dönemlerinde yüz yüze eğitimde riski azaltacak ve yayılmayı engelleyecek bazı koşulları sağlaması gerekmektedir. Bu doğrultuda dünyada da çeşitli kurum ve kuruluşlar enfeksiyonla mücadele için çeşitli önerilerde bulunmuş ve uygulamaya başlamışlardır.

Yönetmelik olarak üniversitelerin, merkezi ve bölgesel otoriteler ile yakın iletişimde ve iş birliği içinde olmaları kritik önem taşımaktadır. Bir küresel salgında ülke politikaları doğrultusunda genel önlemler alınması tüm kurum ve kuruluşlar için zaruret teşkil etmektedir. Nitekim salgının bölgesel ve yerel seyri de farklılık gösterebilmekte, yerel otoritelerle yakın iletişimde olunması salgının yayılmasının önlenmesi ve kontrolü anlamında önem arz etmektedir. Bu noktada üniversitelerin salgın süreçlerinde eğitim ve öğretimin uygulanmasına yönelik

planlarını yapması ve farklı programlar ve uygulamaları için farklı tedbirleri hayata geçirmesi beklenmektedir.

1.4 Yükseköğretim Kurumlarında Salgın Kontrol Önlemleri

Bu kılavuzda; COVID-19 özelinde yükseköğretim kurumlarında salgının yayılmasını önleme amacıyla, akademik, idari personel ile öğrencileri korumaya yönelik tedbirler, hijyen ve temizlik uygulamaları ve enfeksiyon kontrol önlemleri üzerinde durulacaktır.

Kılavuz, hastalığın etkeni olan SARS CoV-2 virüsü ve COVID-19 hastalığı göz önünde bulundurularak hazırlanmış olmakla birlikte farklı salgınlarda, salgına sebep olan etkenin bulaş yolu ve karakteristikleri de göz önünde bulundurularak birtakım değişikliklerle yol gösterici olacaktır. Kılavuzda genel olarak bakıldığında öğrencilerin ve üniversite çalışanlarının COVID-19 küresel salgını hakkında bilgilendirilmesi, kişisel hijyen ve toplumu korumaya yönelik doğru tutum içinde olmalarının sağlanması, eğitim alanlarında ve çalışma ortamlarında enfeksiyonun yayılmasını önlemeye yönelik korunma tedbirlerinin alınması, gerekli birimlerde kişisel koruyucu ekipmanların bulundurulması, öğrenci gruplarının bulunulan mekanın fiziksel özellikleri de gözetenilerek oluşturulması, ortak kullanılan sosyal alanların kullanımına yönelik genel ilkeler oluşturması ve duyurulması gibi tedbirler genel çerçevede yer almaktadır.

Kılavuzda ilk bölümlerde “Salgın ve Enfeksiyon Kontrol Önlemleri”, “Kişisel Koruyucu Ekipmanlar” ve “COVID-19” hakkında kısa bilgilendirmelerden sonra Yükseköğretim Kurumları için “Küresel Salgın Sürecinde Koruma ve Kontrol Önlemleri, Vaka Yönetimi”, “Sosyal ve Ortak Kullanım Alanlarında Alınması Gereken Tedbirler” ve “İş Sağlığı ve Güvenliği Faaliyetleri” ile “Eğitim” başlıklarına yer verilmiştir.

2. SALGIN VE ENFEKSİYON KONTROL ÖNLEMLERİ

2.1 Salgın

Enfeksiyonlar toplumda görülme sıklıklarına göre değişik şekilde isimlendirilmektedir. Enfeksiyonların görülme sıklığı, etkilediği vaka sayısı ve coğrafi bölge yaygınlığına göre sporadik enfeksiyon, endemik enfeksiyon, epidemik (salgın) ve pandemi (küresel salgın) gibi terimler kullanılmaktadır.

Bir hastalığın, bir bölge veya toplumda düzensiz olarak tek tük vakalar hâlinde görülmesine “sporadik enfeksiyon” denir. Bir enfeksiyonun bir toplumda alışılmış sıklıkta ve yoğunlukta görülmesi ve süreklilik arz etmesi ise “endemik düzey” olarak adlandırılmaktadır. Örneğin Kırım Kongo Kanamalı Ateşi ülkemizin Orta ve Kuzey Anadolu Bölgeleri’nde, tüberküloz ise tüm bölgelerimizde endemik olarak görülmektedir. Bir hastalığın bir bölge veya toplumda belirli bir zaman diliminde ilk kez görülmesi veya beklenenden daha çok sayıda görülmesi ise “epidemik” olarak adlandırılır.

Enfeksiyon etkeninin özellikleri, hastalık yapıcı etkisi, kişiden kişiye bulaş yolu, kuluçka süresi, etkili ilaç ve korunma tedbirinin olup olmaması ve toplumda bu enfeksiyona karşı bağışıklık oranlarına göre salgının hızı ve büyüklüğü değişmektedir. Uluslararası ticari ilişkiler, turizm hareketleri, seyahat kolaylıkları gibi faktörler hastalık etkenlerinin kolaylıkla ülkeler hatta kıtalar arası yayılmasına neden olmaktadır. Bulaşıcı bir hastalığın, endemik olarak bulunduğu ya da salgın yaptığı bölgeden taşarak beklenmeyen boyutlarda ülkeler arası neden olduğu küresel salgın “pandemik” olarak adlandırılmaktadır. SARS CoV2 virüsüne bağlı gelişen COVID-19 (COV: Corona virüs, ID: Infectious Disease, 19: 2019) Çin’in Wuhan eyaletinde bulunan Hubei şehrinde birkaç vaka olarak ortaya çıkmış ve salgının kontrol altına alınmaması sonucu tüm dünyaya yayılarak küresel salgına dönüşmüştür.

2.2 Enfeksiyon Hastalıklarının Bulaşma Yolları

Enfeksiyonların en önemli özelliği hastalığa neden olan etken mikroorganizmanın yayılabilirlik özelliğine sahip olmasıdır. Enfeksiyonlar farklı yollarla insanlara bulaşabilmektedir. Enfeksiyon etkeninin kaynaktan konakçıya geçişi için kullanabildiği yollara bulaşma yolu denilmektedir.

Bulaşma yolları genel olarak hava yolu, temas yolu, damlacık, ara kaynak (su-gıda, kan ve plazma vs.) veya bir vektör aracılığıyla bulaşma olarak sınıflandırılabilir.

Hava yoluyla bulaşma: Kızamık, suçiçeği, verem gibi mikroorganizmaları içeren çok küçük hacimdeki ($\leq 5\mu\text{m}$) partikül veya toz parçacıkları havada uzun süre asılı kalarak hava hareketleriyle geniş alanlara yayılabilir ve solunarak bulaşır.

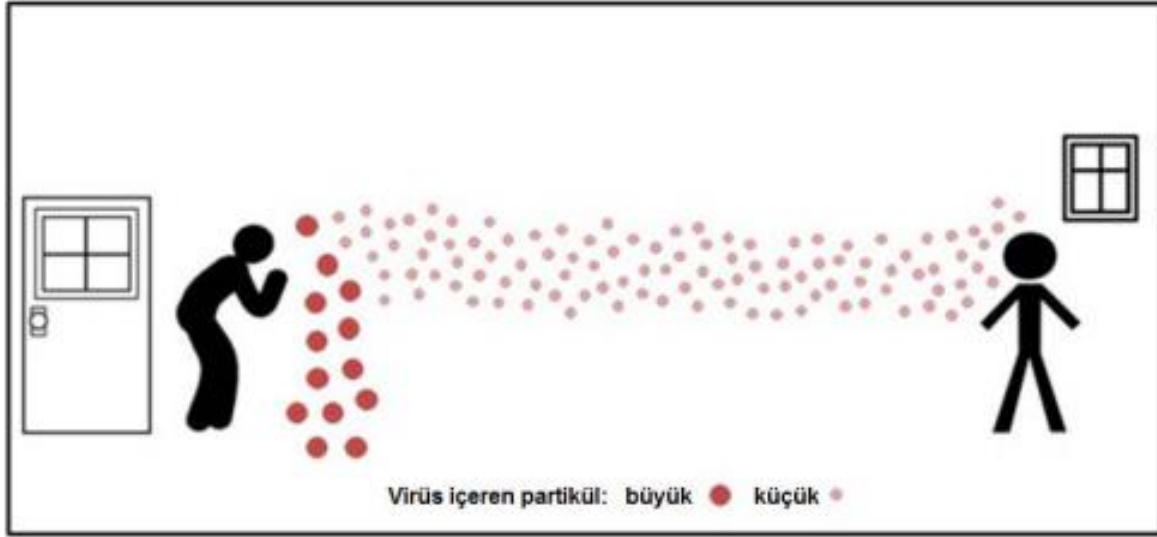
Temas yolu ile bulaşma: Duyarlı kişiler enfekte kişilerin salgılarına direk temas ederek (doğrudan) veya mikroorganizma bulaşmış yüzeylere (kapı kolu, asansör düğmesi vb.) temas ederek (dolaylı olarak) enfeksiyon etkenini almakta ve kirli ellerin ağız, burun ve göze teması ile etken mikroorganizmalar vücuda taşınmaktadır.

Damlacık yoluyla bulaşma ise esas olarak öksürme, hapşırma, konuşma, şarkı söyleme v.b. sırasında enfekte kişilerden ortama saçılan damlacıkların hasta ile yakın mesafede bulunan duyarlı kişilerin solunum yolu veya göz mukozasına teması, sıçraması sonucu gelişir. Grip ve COVID-19'un enfeksiyon etkenleri damlacık yoluyla enfeksiyona yol açar. COVID-19'un etkeni olan SARS CoV2 esas olarak damlacık yoluyla bulaşmakla birlikte, hastane ortamında hastayı solunum cihazına bağlamak üzere entübasyon yapılırken veya hastanın solunum yollarına diğer müdahaleler sırasında oluşan küçük partiküller nedeniyle hava yoluyla da alınabilir.

Ara kaynak ile bulaş: İndirek ya da dolaylı bulaşma olarak da adlandırılmaktadır. Mikroorganizmalar çeşitli ara kaynak ile duyarlı kişilere bulaşabilir. Su, yiyecek maddeleri ve dışkı ara kaynak olabildiği gibi kan, serum ve plazma gibi çeşitli tedavi edici ürünler de mikroorganizma ile kontamine olduklarında ara kaynak olarak rol oynayabilir. Enfeksiyon etkenleri veya onların hastalık yapıcı parçaları su ve gıdalar ile alınarak enfeksiyon gelişmesine neden olabilir. Tifo, hepatit A ve kolera gibi su ve gıda kaynaklı bulaşan etkenler bu enfeksiyonlara örnek olarak verilebilir. Bu enfeksiyonlar toplu kaynaktan bulaşması halinde salgınlara neden olabilirler. Hepatit B, hepatit C ve insan immün yetmezlik virüsü (HIV) de kan ve vücut salgılarıyla bulaşan enfeksiyon hastalıklarındandır.

Vektörlerle bulaş: Vektörler bir konaktan diğerine etken mikroorganizmaları nakleden araçlardır. Mikroorganizmayı canlı bir organizmaya aktaran pire, kene ya da sivrisinek gibi bir

ara taşıyıcı (vektör) varsa vektör yolu ile bulaş meydana gelir. Vektörle bulaşan hastalıklardan Lyme hastalığı kenelerle, sıtma ise sivrisineklerle insanlara bulaşan hastalıklara örnek olarak gösterilebilir.

Şekil : Mikroorganizmaların damlacık yolu ve hava yolu ile bulaşması (Kaynak: Morawska L, Environ Int. 2020;139:105730)

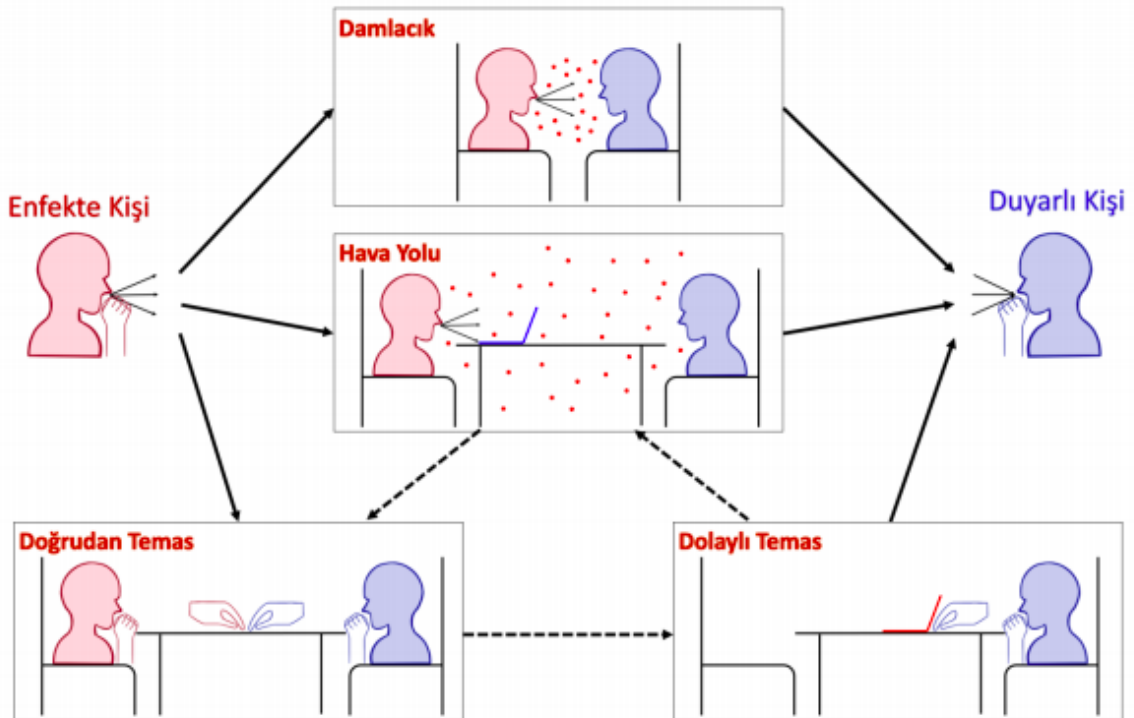
2.3 Enfeksiyon Kontrol Önlemleri

Enfeksiyon hastalıklarının önemli özelliklerinden biri de alınacak enfeksiyon kontrol önlemleri ile hastalığın bulaşmasının ve yayılmasının önlenmesidir. Bir enfeksiyonun ortaya çıkabilmesi için enfeksiyon etkeninin bulunduğu kaynaktan tanımlanmış bir bulaş yolu ile duyarlı kişiye geçmesi gerekir. “Kaynak”, “bulaşma yolu” ve “duyarlı kişiden” oluşan bu döngüye “enfeksiyon zinciri” denilmektedir.

Enfeksiyonun önlenmesi için enfeksiyon zincirindeki bileşenlere yönelik müdahaleler (enfeksiyon kaynağının kontrolü, bulaşma yoluna yönelik önlemler ve duyarlı konağı korumaya yönelik önlemler) gerekmektedir. SARS CoV2 insanda enfeksiyona yol açtığı gösterilmiş yeni bir etken olduğu için tüm toplum bu virüse hassastır. Bu nedenle kısa sürede tüm dünyayı etkilemiş ve çok sayıda kişinin hasta olması ve ölümü ile sonuçlanmıştır. Enfeksiyon zinciri açısından değerlendirildiğinde COVID-19 kaynağında kontrol altına alınamamıştır.

Pandeminin kontrol altına alınmasında en önemli yol, bulaşma yoluna karşı alınacak önlemler ve aşılmasıdır. Bulaşma yoluna yönelik alınacak önlemler iki grup altında değerlendirilmektedir. Bunlar; “standart önlemler” ve hastalığın bulaş yoluna göre alınan “izolasyon önlemleri”dir. Burada sadece COVID-19 değil genel olarak enfeksiyon hastalıklarının bulaşma yollarına yönelik önlemler anlatılacaktır.

1. Standart önlemler: Hastanın tanısına ve enfeksiyonu olup olmadığına bakılmaksızın bütün hastalara uygulanan önlemlerdir. El hijyeni uygulanması, “gerekli” durumda “gerekli” kişisel koruyucu ekipmanların (maske, eldiven, önlük vs.) kullanılması standart uygulanan önlemlerdir.
2. Bulaşma yoluna yönelik önlemler: Bu önlemler hastalığın bulaş yolu göz önünde bulundurularak “temas yoluna yönelik önlemler”, “damlacık yoluna yönelik önlemler” ve “hava yoluna yönelik önlemler” olarak sınıflandırılmaktadır. Bir mikroorganizma birden fazla yol ile bulaşma neden olabileceği için bir etkene yönelik birden fazla izolasyon önlemi alınabilir.

Şekil: Virüsler damlacık yolu, hava yolu, doğrudan veya dolaylı temas yolu ile enfekte kişilerden duyarlı kişilere bulaşabilir. (Çizim: A. Berra Okumuş. BMC Infect Dis 19, 101 (2019), Recognition of aerosol transmission of infectious agents: a commentary'den esinlenerek hazırlanmıştır.)

3. Hava yolu önlemleri: Suçiçeği ve verem gibi hava yoluyla bulaşan enfeksiyonlarda standart izolasyon önlemlerine ek olarak hava yolu önlemleri alınmalıdır. Burada kastedilen hava yolu önlemleri, çok küçük partiküller aracılığı ile uzak mesafelere giderek bulaşabilen hastalıklar içindir.
4. Temas önlemleri: Mikroorganizmaların hasta kişilerden doğrudan (direk) ya da dolaylı (indirek) temasla bulaşmasını engellemek için standart önlemlere ek olarak uygulanır.
5. Damlacık önlemleri: Damlacık yoluyla bulaşan enfeksiyonlarda standart önlemlere ek olarak damlacık önlemleri uygulanır. Burada esas risk hastanın yakın çevresinde (1-2 metre) bulunma ile ortaya çıktığı için hastaya yakın mesafede bulunulacak kişilerin cerrahi maske takması gerekmektedir. Hasta hastanede değilse, evde veya yurtta mümkünse tek kişilik odada kalması önerilmektedir. Solunum salgıları ile enfeksiyon bulaştığı için 1 metreden daha yakın mesafede bulunan kişilerin varlığında hastanın da cerrahi maske takması gerekmektedir. COVID-19 bu şekilde damlacıklar aracılığıyla yakın mesafede solunum yolundan bulaşır. Hastanın bulunduğu oda sık sık havalandırılmalıdır. Herhangi bir özel havalandırma sistemi gerekli değildir. Hastanın yakın çevresi solunum salgıları ile kontamine olabildiği için yüzey temizlikleri yapılmalı ve temas önlemleri de birlikte uygulanmalıdır.

Özellikle yurtlarda tek kişilik oda sağlanamıyor ise hasta kişiler, sağlıklı bireylerden ayrı olarak bir arada kalabilirler. Burada “olası” ve “kesin” COVID-19 vakalarının ayrılması da önemlidir: Tek kişilik odaların bulunmadığı durumlarda “kesin” COVID-19 vakaları aynı odada, “olası” COVID-19 vakalarının ise ayrı odada yatırılması tercih edilmelidir. Aynı odayı paylaşan olası vakalar tıbbi maske takmalıdır. Misafir kabul edilmemelidir. Yanlarına giriş çıkış yapılırken maske takılmasına ve fiziki mesafe kurallarına uymaya özen gösterilmelidir.

2.3.1 El Hijyeni

El hijyeni gerekli olduğu her durumda ve uygun şekilde uygulanması halinde enfeksiyonların önlenmesinde “en temel” ve “en basit” yoldur. El hijyeni su ve sabunla yıkama ile sağlanabileceği gibi, el antiseptikleri ile ovalama şeklinde de sağlanabilir. El antiseptiklerinin kullanılması da çoğu durumda el yıkama kadar etkilidir. El hijyeni sağlanmadan önce; kolların

sıvanması, bilezik, yüzük-saat gibi aksesuarların çıkartılması, takma tırnakların veya tırnak ürünlerinin çıkartılması gereklidir.

Aşağıdaki durumlarda el hijyeni uygulanır:

- Yemek hazırlamadan önce ve hazırladıktan sonra
- Yemek yemeden önce ve yedikten sonra
- Tuvalete girmeden önce ve tuvaletten çıktıktan sonra
- Diş, ağız, yüz ve göz temizliğinden önce
- Burun temizliğinden sonra
- Öksürdükten ve hapşırdıktan sonra
- Çöplere ve bozulmuş gıdalara dokunduktan sonra
- Pişmemiş gıdalara temas ettikten sonra
- Toplu taşıma araçlarını kullandıktan sonra
- Hayvanlarla temas ettikten sonra
- Dışarıdan eve/ ofise gelindiğinde

Bunların dışında ellerin görünür şekilde kirlendiği her durumda su ve sabunla en az 20 saniye yıkanması gerekir.

Doğru el yıkama tekniği ile el hijyeni:

- Önce su ile eller ıslatılır
- Ellere 3-5 ml sabun alınır
- En az 20 saniye süre ile eller ovalanır
- Ellerin içi ve sırtı, parmak araları ve uçları, başparmaklar ve el bilekleri sabun ile ovulur
- Eller su ile durulanır ve kurulanır
- Kâğıt havlu kullanarak musluk kapatılır

Şekil: Uygun el yıkama tekniği (Kaynak: Sağlık Bakanlığı)

El antiseptiği ile el hijyeni:

- Ellere 3-5 ml el antiseptiği alınır
- En az 20-30 saniye süre ile eller ovalanır
- Ellerin içi ve sırtı, parmak araları ve uçları, başparmaklar ve el bilekleri el antiseptiği ile ovulur
- El antiseptiğinin ellerde kurumaması beklenir.

El antiseptikleri alkol gibi yanıcı maddeler içerdiğinden özellikle laboratuvar çalışmalarında eller kurumadan asla yakıcı maddelere yaklaşmamalıdır.

3. COVID-19

3.1 Genel Bilgiler

Koronavirüsler (CoV), soğuk algınlığı gibi toplumda yaygın görülen, kendi kendini sınırlayan hafif enfeksiyonlardan ciddi solunum yetmezliği sendromu ve ölümlü sonuçlanabilen ağır tablolara yol açabilen virüslerdir. Yarasa, domuz, kedi, köpek, kemirgen ve kanatlılarda tespit edilen birçok koronavirüs türü bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı insanlarda da hastalık yapmaktadırlar. Daha önce insanlarda enfeksiyon yaptığı bilinen altı koronavirüs türünden sonra yeni bir koronavirüsün daha insanlarda hastalığa yol açtığı gösterilmiş olup ortaya çıkan enfeksiyon tablosu COVID-19 olarak isimlendirilmiştir. Etken ise SARS CoV2'dir.

Koronavirüsler, tek zincirli, zarflı RNA virüsleridir. Yüzeylerinde çubuksu uzantıları vardır. Virüsün yüzeyindeki uzantıların taça benzetilmesi nedeniyle Latince'de taç anlamına gelen "corona"dan yola çıkılarak Coronavirus (taçlı virüs) ismi verilmiştir. Zarflı virüsler olduğu için dış ortama ve dezenfektanlara duyarlıdır; fakat dış ortamda, özellikle cansız objelerin üzerinde bir süre canlı kalabilmektedir.

Şekil : SARS CoV-2, virüsün temsili kesiti (Çizim: Merve Evren, Ege Üniversitesi)

3.2 Bulaşma Yolu ve Epidemiyolojisi

Hastalık esas olarak hasta bireylerin konuşma, hapşırma, öksürme ile ortama saçılan solunum salgılarının damlacık yoluyla alınmasıyla bulaşmaktadır. Hastanın 1-2 m yakın çevresindeki

havada bulunan solunum damlacıklarının duyarlı kişilerin ağız, burun, göz dokularına yerleşmesi sonucu enfeksiyon gelişir. Ayrıca hasta bireylerin öksürme, hapşırma yoluyla ortaya çıktıkları damlacıklara temas etmiş duyarlı kişilerin ellerini temizlemeden ağız, burun veya göz dokusuna dokunması ile de enfeksiyon bulaşmaktadır. Semptomsuz kişilerin solunum yolu salgılarında da virüs tespit edilebildiğinden bu kişiler de bulaştırıcı olabilmektedir.

Tüm toplum COVID-19 gelişmesi açısından risk altındadır. Ancak sağlık çalışanları etkenle karşılaşma yönünden en riskli meslek grubudur. Hastalık her yaşta görülmekle birlikte hastalık daha çok ileri yaşta kişileri (50 yaşın üstü) ve erkekleri etkilemektedir. Kronik bir hastalığı (hipertansiyon, kalp hastalığı, şeker hastalığı, kanser, kronik akciğer hastalığı, böbrek hastalığı vb.) olan kişiler, mevsimlik tarım işçileri ile bakım ve rehabilitasyon merkezleri, okullar, kışlalar, cezaevleri ve göçmen kampları gibi kalabalık ortamlarda yaşayanlar da COVID-19 yayılımı açısından hassas gruplardır.

COVID-19 her ne kadar ileri yaş nüfusu daha ciddi etkilese de gençlerde de görülmekte, ağır seyredabilmektedir. Sosyal hareketlilikleri ve birbirleri ile yakın temas içinde olmaları, asemptomatik olanlarda da bulaştırıcılık gösterilmesi nedeniyle genç nüfus iyi izlenmesi gereken gruplardan birini oluşturmaktadır.

3.3 Klinik Özellikler

Enfeksiyon esas olarak solunum sistemini tuttuğu için yaygın belirtileri ateş, öksürük ve nefes darlığıdır. Bunların dışında görülen belirtiler genel olarak şunlardır:

- Baş ağrısı
- Boğaz ağrısı
- Burun akıntısı
- Kas ve eklem ağrıları
- Halsizlik
- Koku ve tat alma duyusu kaybı
- İshal

Bazı hastalar enfeksiyonu semptom olmadan atlatırken, bazı hastalarda enfeksiyon daha ciddi seyretmekte ve zatürre, ağır akut solunum yolu enfeksiyonu, böbrek yetmezliği ve hatta ölüm gelişebilmektedir. Hafif vakalarda semptom başlangıcından klinik iyileşmeye kadar olan ortalama süre yaklaşık 2 hafta, ciddi veya kritik vakalar için ise 3-6 haftadır.

Bu kılavuzda özellikle yerleşkelerde salgına yönelik enfeksiyon kontrol önlemleri üzerinde durulacağından, hastalıkla ilgili olarak bu kadarıyla yetinilecektir.

4. KİŞİSEL KORUYUCU EKİPMANLAR / DONANIMLAR

COVID-19’da bulaşma esas olarak damlacık ve temas yoluyla. Üniversiteler toplu bulunulan ve uzun zaman geçirilen ortamlar olduğu için gerekli önlemler alınmadığında COVID-19’un yayılması açısından riskli olabilir. Bulaşmada en büyük risk, enfekte ortamdan daha ziyade enfekte bireylerdir. Aşılama hastalıktan korunmada ve hastalığın bulaştırılmasının önlenmesinde çok önemlidir. Üniversitelerde bulunan herkes yani yöneticiler, öğretim elemanları, öğrenciler, idari personel ve temizlik, kafeterya, kantin, kütüphane, güvenlik, kırtasiye, yurt gibi birimlerde çalışanlardan her biri hem hasta olma hem de hastalık bulaştırma riski taşır. Dolayısıyla yerleşelerde bulunan her bir birey kişisel korunma önlemlerine uymalıdır.

COVID-19’dan korunmada farklı kişisel ekipmanlardan ya da donanımlarından yararlanmak mümkündür.

4.1 Maskeler

Yayınlanmış çok sayıda çalışmada maskenin COVID-19 için koruyucu olduğu gösterilmiştir. Maske kişiye özeldir, kişiler sadece kendi maskesini kullanmalıdır. Toplum içinde bulaşma riskinin önlenmesinde tek kullanımlık cerrahi maske veya yıkanabilir bez maske kullanımı önerilmektedir. İki yaş altındaki çocuklar ile ağır fiziksel aktivite yapmakta olanlar ya da hekim tarafından maske takması yasaklanmış olan kişiler dışında herkes maske takabilir.

4.1.1 Maske Çeşitleri ve Maske Kullanımı

Toplumda COVID-19’dan korunma için cerrahi maske kullanımı önerilmektedir. Özellikle tıbbi yüz maskelerinin sağlık çalışanları tarafından kişisel koruyucu ekipman olarak kullanılmasına öncelik verildiği bir ortamda, çeşitli tekstil malzemelerden yapılmış tıbbi olmayan yüz maskelerinin de kullanılabilmesine dair araştırmalar bulunmaktadır. Türk Standardları Enstitüsü tarafından TSE K 599 / Mayıs 2020 “Tekstilden Mamul Tekrar Kullanılabilir Koruyucu Yüz Maskeleri- Tıbbi Olmayan” belgelendirme kriterlerini belirlemiş ve yayınlamıştır. Bu şekilde Türkiye dünyada bu alanda standartları oluşturan üçüncü ülke olmuştur. Standartla maskenin özellikleri, üretimi, tasarımı, temizleme, yıkama, kurutma ve bağlantı durumlarının nasıl olması gerektiği ortaya konulmuş ve standart TSE’nin internet

sitesinde erişime açılmıştır; detaylı bilgi <https://www.tse.org.tr/Icerik/DuyuruDetay?DuyuruID=5919> adresinden alınabilir.

N95 (FFP2-3) gibi yüksek koruyuculuk seviyesine sahip hekimlerin ve laboratuvar çalışanlarının belli durumlarda kullandıkları maskeler; günlük hayatta, uzun süreli kullanılmak üzere tasarlanmadığından, günlük hayatta toplum içinde kullanıldığında solunum konforunu bozabilmekte, kişiler maskeyi tamamen çıkarmak zorunda kalabilmektedir. Özellikle kronik akciğer ve kalp rahatsızlığı olan kişiler bu maskelerle rahat nefes alıp verememektedir. Ayrıca dışarı hava veren valvi olan bu maskeler, takan kişinin soluğunu doğrudan dışarı verdiği için, kişi hasta ise dışarı soluk verdiği anda virüsün yayılmasına neden olacak, karşıdaki kişileri riske atacaktır. Bu nedenle N95 benzeri maskelerin toplum içinde günlük kullanımı önerilmemektedir.

Cerrahi maskeler tek kullanımlıktır; yıkanılırsa koruyucu lif yapısı bozulacaktır. Mutlaka tekrar kullanılacak ise temiz bir ortamda iç yüzü temiz kalacak şekilde saklanıp, 3-4 gün sonra yeniden kullanılabilir. Ancak bu sık tercih edilen bir durum olmamalıdır. Ancak bez maskelerin yıkanarak tekrar kullanımları yapılan kumaşın niteliğine göre 30- 50 kullanım ile sınırlı olduğu unutulmamalıdır.

Tek çalışılan ofislerde ya da bahçede açık havada yakın çevrede kimse yokken kişiler maskelerini çıkarabilir. Ancak yemek yeme gibi maske takılmayan durumlarda mutlaka çevredeki kişilerden olabildiğince (en az 1 metre) uzakta olmak önemlidir. Yüksek sesle konuşmak damlacık oluşturabileceğinden yemek yeme esnasında mümkün mertebe konuşulmamalıdır. Masada yemeğe devam edenler varsa, kişi yemeğini bitirir bitirmez maskesini geri takmalıdır.

4.1.2 Maskenin takılması ve çıkarılması

Maske takılma öncesi ve çıkardıktan sonra eller yıkanmalı, imkân yok ise el antiseptiği kullanılmalıdır. Maskeler takılırken iplerinden tutularak takılması, iç ve dış yüzeye temas edilmemesine dikkat edilmesi, maske takılıyken dış yüze el ile temas edilmemesi, maske olsun ya da olmasın el ile yüze dokunulmaması önemlidir.

Maske kullanımının önemli bir koruyucu etkisinin de, zaman içinde kişilerin maske nedeniyle “ellerin yüze ve göze temasından kaçınılması” konusundaki farkındalıklarının artması olduğu saptanmıştır.

Maskeyi sadece ağıza takıp burnu ve/veya çene altını dışarıda bırakmak, maskeyi çene altına indirmek, kola takmak, masaya bırakmak, sonrasında takarken maske iç yüzünün virüs bulaşmış olması olası çene, sakal, kol yüzeyi ya da masadan mikrobu alarak doğrudan ağız ve burun ile temas ettirmek, etkenin bulaşma riskini artıran durumlardır. Bu durumlarda maske enfekte olacağı için yarar sağlamak yerine hastalığa yakalanma riskini artıracaktır. Maskeler uzun/yüksek sesle konuşma, sıcak hava, fiziksel aktivite yapılması durumunda ıslanacağı için koruyucu özelliğini kaybeder; bu durumda yeni bir maske kullanımı uygun olacaktır. Maske nemlendiğinde, kirlendiğinde ve uzun süreli kullanıldıktan sonra değiştirilmelidir.

Maske “doğru” kullanılmadığı zaman koruyucu özelliği tam olmaz. Doğru maske kullanımı için maskenin burun, ağız ve çeneyi tam olarak kapatması ve maskenin yüzün yan kısımlarına tam temas etmesi gerekir. Maske takmak, “fiziki mesafe”, “elin ağız, burun ya da göze dokunmaması” kurallarına uyumun yerini tutmaz.

4.2 Göz Koruyucu/Yüz Koruyucu Siperlik

COVID-19 hastalığında enfekte kişiden yayılan damlacık karşısındaki kişinin göz mukozasına sıçradığında da enfeksiyon bulaşına neden olabilir. Bağırarak konuşulan, yakın temasta bulunulan, kişinin öksürük, burun akıntısı vb. doğrudan sıçradığı, klima kullanılan ya da çok güçlü hava akımının olduğu ortamlarda bu tür bir bulaş da söz konusu olabilir. Bu nedenle gün içinde çok sayıda farklı kişi ile yakın mesafede muhatap olanlar (güvenlik, danışma, öğrenci işleri gibi), 15 dakikadan uzun süre kapalı ortamda (bilgisayar laboratuvarı vb.) başkalarıyla bire bir/yüz yüze çalışması gereken kişiler ya da kişilere ait atıkları temizleyen kişilerin maske ile beraber gözlük ya da yüz koruyucu da kullanması sağlanmalıdır. Maske takılmasına engel durumda siperlik tek olarak kullanılabilir de, maske için alternatif değildir; öksürme, aksırma vb. hasta kişi sıvılarına karşı maske kadar korumayacaktır. Kullanılan yüz koruyucu veya gözlük ile maske arasında uyum olmalıdır. Siperlik yüzün şekline uygun ve olabildiğince yüzün yan kısımlarını da koruyacak özellikte olmalıdır. Kullanımda önce maske sonra gözlük/yüz koruyucu takılmalı, çıkarılırken önce gözlük/yüz koruyucu ve en son maske çıkarılmalıdır. Yüz koruyucu ve gözlük, kullanım süresi sonunda veya kirlendiğinde sabunlu su ile ovalanarak

yıkılarak veya % 70'lik alkol ile silinerek tekrar kullanılabilir. Kişisel koruyucu ekipmanların giyilmesi ve çıkartılması sonrasında her seferinde uygun el hijyeni sağlanmalı, eller en az 20 saniye su ve sabunla yıkanmalı veya el antiseptiği kullanılarak el hijyeni sağlanmalıdır.

4.3 Eldiven

Yapılan iş, eldiven kullanımını gerektirmiyorsa, COVID-19'dan korunmak amacıyla eldiven kullanılmamalıdır. Eldiven kullanımı gereksiz bir güven hissi oluşturarak el yıkama sıklığını azaltabilir ve çok fazla yere dokunmak suretiyle ellerle bulaş riskini de arttırabilir.

Üniversitelerde kantin, yemekhane vb. yerlerde çalışanlar yiyecek hazırlık ve sunumunda tek kullanımlık eldiven kullanılmalıdır. Benzer şekilde, çöp, kullanılmış maske, yiyecek atıkların toplanmasında da eldiven kullanılmalıdır.

Eldivenin, el temizliği yerine geçmediği unutulmamalıdır. Eldiven kullanılırken eldiven kontamine yani kirli kabul edilmeli, yüze (ağız, göz ve buruna) dokunulmamalı, çıkarıldığında eller en az 20 saniye boyunca su ve sabunla yıkanmalı veya uygun içerikli el antiseptiği ile ovalanmalıdır.

4.4 Personel İş Kıyafetleri

Üniversite ortamında temizlik yapanlar, yemek hazırlayan ve sunanlar, taşıma işi yapanlar ve güvenlik görevlilerinin yaptıkları işe göre özel iş kıyafeti kullanması gerekebilir. İş kıyafetleri kişiye özel olmalı ve işe geliş ve gidişlerde özel bir odada değiştirilmelidir.

Personel iş kıyafetleri çıkarıldığında katlanarak, çırpma ve silkeleme yapılmaksızın, toz ve partikül oluşumuna izin vermeyecek şekilde muhafaza edilmelidir. Gerektiğinde uygun deterjan ile uygun derecede çamaşır makinesinde yıkanmalıdır.

Kullanılmış iş kıyafetleri torba içine konularak taşınmalıdır. İş kıyafetleri giyilmeden önce ve çıkarıldıktan sonra eller su ve sabun ile en az 20 saniye boyunca ovularak yıkanmalı veya el antiseptiği uygulanmalıdır.

İş ortamında kullanılan kıyafetler ile ortak alanlarda gezilmemesi, eve bu kıyafetler ile gidilmemesi gerekir. Bu nedenle kurum içinde bu kişiler için soyunma odaları ve mümkünse dolaplar ve duş imkânı sağlanmalıdır.

Kişisel koruyucu ekipmanların takılması ve çıkarılması sırasında aktif bir şekilde yardım edilmesi kontaminasyon riskini arttıracığından kişilerin bu işleri mümkünse kendi başlarına yapmaları gerekir. Ekipmanın çıkarılmasından hemen sonra el hijyeni sağlanmalıdır.

COVID-19 ile mücadelede kişisel koruyucu ekipman kullanımını sağlamak için kişilerin kendilerinin ekipmanlarını temin etmesi veya kurumların yeterli sayıda ekipmanı belirli aralıklarla temin etmesi ve bu ekipmanların uygun kullanıldığından emin olmak için düzenli denetimler yapılması önemlidir.

5. KÜRESEL SALGIN SÜRECİNDE KORUMA, KONTROL ÖNLEMLERİ VE VAKA YÖNETİMİ

5.1 Genel İlkeler

COVID-19 salgınının yayılmasını önlemek için pandemi mücadelesinde etkili olduğu bilinen bir dizi enfeksiyon önleme ve kontrol işlemlerinin tüm yaşam alanlarında, alana özel olarak belirlenmesi ve sağlanması salgındaki bulaşın en aza indirilmesi açısından önemlidir. Salgının yayılımı sınırlandııkça, yükseköğretim kurumlarında eğitim ve öğretim süreçleri de daha sağlıklı yürüyecektir.

Yükseköğretim kurumları; kendi akademik ve idari personel sayısı, öğrenci sayısı, çalışanları, eğitim alt yapısı, sosyal imkanları ve fiziki alanlarının kapasiteleri gibi hususları göz önünde bulundurarak salgın ile mücadele imkanlarını değerlendirmeli ve risk analizlerini yapmalıdır. Yapılacak risk değerlendirmesi sonuçlarına göre yerleşkelerde “enfeksiyon önleme ve kontrol eylem plan(lar)ı” hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Ayrıca salgın süresinin uzaması ya da boyutunun artması durumunda yapılabilecekler konusunda da hazırlıklı olunmalı; eylem planlarında aksayan konular için alternatif planlar da geliştirilmelidir.

Eylem planında bulunabilecek başlıklar şu şekilde sıralanabilir:

- Fiziksel özelliklerin değerlendirilmesinde kullanılabilir parametreler:
 1. Yerleşkelerin kapalı mekanlarının kapasiteleri, sınıf sayısı, yurt, kafeterya, satış mağazası vb. farklı ortak kullanım alanlarının varlığı ve sayıları, yakınlıkları, kullanım sıklıkları,
 2. Nitelikli açık alan olarak kullanılabilir mekanların büyüklüğü,
 3. Öğrenci, öğretim elemanı ve çalışan sayıları; bunların kurum içi dağılımları; ders sayıları ve derslerin yüz yüze yapılması zorunlu olanların yüzdesi,
 4. Kampüse geliş ve kampüs içinde ulaşım açısından var olan imkanlar, bunların taşıma kapasiteleri.
- Farkındalığın değerlendirilmesi için kullanılabilir parametreler:
 1. Kurum çalışanları ve öğrencilerin COVID-19 bulaş yolları, ve korunma konusundaki bilgi düzeylerinin tespiti,

2. Maske gibi kişisel koruyucu ekipmanların ve genel hijyen uygulamaları için gerekli malzeme ihtiyacının tespiti, bunların temini, stoklanması, dağıtılması konusunda hazırlıklar,

- Çalışma takvimlerinin oluşturulmasında kullanılacak parametreler:
 1. Derslerin başlama zamanlarına göre fiziksel mekanların hazırlanması,
 2. Akademik ve idari personelin esnek çalışma modellerinin oluşturulması,
 3. Çalışacak kişilerin belirlenerek, herkesin hangi gün ve zaman dilimlerinde çalışacağına ait zaman çizelgeleri hazırlanması,
 4. Denetimlerin ne sıklıkta yapılacağı belirlenmesi.
- Risk değerlendirmesi,
- Birimlere göre standart kontrol listeleri hazırlanması,
- Başarı ölçütlerinin belirlenmesi.

Bunların dışında salgın ile mücadelede farklı görevler için sorumlu kişiler belirlenmeli, iletişim bilgileri listelenmelidir. Kampüs içinde fiziki mesafenin korunması, maske kullanımı ve hijyen konusunda afişler, broşürler hazırlanması, asılması/dağıtılması konusunda çalışmalar yapılması önemlidir. Hazırlık, izleme, müdahale ve değerlendirme konularında çalışabilecek kişi ve gruplar belirlenmeli; iş tanımları, görev yerleri ve gerekli eğitimleri planlanmalıdır.

5.2 Enfeksiyon Kontrol Önlemleri

Standart enfeksiyon kontrol önlemlerinin yanı sıra, COVID-19 damlacık ve temas yoluyla bulaşan bir hastalık olduğundan kampüs içinde bu tür enfeksiyonların riskini azaltmak için kullanılan enfeksiyon kontrol önlemlerinin de alınması önemlidir.

Kişilerin virüs ile karşılaşma riski en aza indirilmelidir. Bunun için:

1. Kampüs içinde derslik, kütüphane, laboratuvarlar, yemekhane, spor tesisleri gibi ortak kullanım alanları periyodik olarak temizlenmelidir.
2. Ortak kullanılan mekanlarda kişi sayısına dikkat edilmeli, salgının bölgesel ve yerel seyrine göre gerekirse toplantılar ve sosyal aktiviteler açık havada yahut havalandırması uygun olan geniş ortamlarda sürdürülmelidir. Kapalı alanlarda mekanların kapasitesine göre kişi sayısı belirlenmesine dikkat edilmelidir.

3. Kişilerin ve özellikle gençlerin asemptomatik olabileceği düşünülerek, sınıf ve dersliklerde kalabalık grup çalışmalarından kaçınılması, oturma düzeninde kişiler arası en az 1 metre mesafenin korunması önerilir.
4. Kapalı alanlarda sürekli maske kullanımı sağlanmalıdır.
5. Birlikte yapılan aktivitelerde maske (yakın temasta ayrıca yüz siperliği) kullanılmalıdır; çalışma saatleri düzenlenmelidir.
6. Ortak kullanılan mekanlarda damlacık yayılımının önlenmesi amacıyla mümkün olduğunca klima veya vantilatör kullanılmamalı, ortamlar sık havalandırılmalıdır.
7. Mikroskop, bilgisayar ve T-cetveli gibi ortak kullanılan aletler, kullanım bittikten hemen sonra zarflı virüslere etkili, materyal uyumu olan dezenfektanlar ile temizlenmeli ve temiz olarak saklanmalıdır.
8. Öğrenciler ve öğretim elemanları yanlarında el dezenfektanı bulundurmalıdır.
9. Kampüse gidiş ve gelişlerde toplu taşıma veya servis otobüsü kullanımında maske kullanımı ile biniş ve inişlerde el hijyeni sağlanmalıdır.
10. Öğrencilere ve tüm personele birbirlerinin eşya ve giysilerini kullanmamaları; bilgisayar ve laboratuvar cihazlarına benzer ortak kullanımı zorunlu cihazları kullanmadan önce ve sonra dezenfekte etmeleri gerektiğini hatırlatıcı afişler hazırlanarak uygun yerlere asılmalıdır.
11. Tuvaletlerde mümkün mertebe sıvı sabun ve fotoselli batarya kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.
12. Sigara içen kişiler için ayrılan alanlarda; sigara içen kişilerin maskelerini çıkarmaları ve sigara dumanını üflemeleri nedeniyle kişiler arası mesafenin en az 2 metreye çıkarılması önerilmelidir.

Kişisel koruyucu davranışların güçlendirilmesi önemlidir. Aşılama teşvik edilmelidir. Düzenli el hijyeni uygulanması, maske kullanımı, gerekli ise koruyucu diğer ekipman kullanımı konusunda sözlü ve basılı materyaller sağlanmalı; öğretim üyeleri ve idarecilerin öğrenciler için bu konularda örnek davranışlar sergilemesi desteklenmeli, öğrencilerin de bu konularda yapacakları sosyal projeler teşvik edilmelidir.

5.3 Temaslı Takibi

COVID-19 tanısı almış kişilerin esas olarak hastalık bulguları başlamadan önceki 2 günden başlayarak semptomlarının sürdüğü 10-12 gün süresince bulaştırma riski olduğu için temaslılarının ve yakın temaslılarının tespit edilmesi önemlidir.

Aşağıdaki kişiler “yakın temaslı” olarak gruplandırılır:

- COVID-19 hastasıyla aynı kapalı ortamda (hastane veya diğer kurumların bekleme salonları, otobüs, servis vb. ulaşım araçları) 1 metreden yakın ve 15 dakika veya daha uzun süre bir arda kalan kişiler,
- Kesin veya olası bir COVID-19 vakasına, damlacık enfeksiyonuna yönelik korunma önlemleri almadan, doğrudan bakım sağlayan, COVID-19 ile enfekte sağlık çalışanları ile birlikte çalışan veya COVID-19 ile enfekte hasta ziyaretinde bulunma gibi sağlık merkezinde bulaşa maruz kalan kişiler,
- COVID-19 hastasıyla 1 metreden daha yakın mesafede 15 dakikadan uzun süreyle yüz yüze kalan kişiler,
- COVID-19 hastasıyla okul öncesi ve okul çocuklarında aynı evi paylaşanlar veya bunlara bakım verenler,
- COVID-19 hastasıyla yurttan veya otelde aynı odayı paylaşanlar,
- COVID-19 hastasının salgıları (tükürük, balgam vb.) ile korunmasız temas eden kişiler,
- COVID-19 hastasıyla aynı uçakta seyahat eden yolculardan iki ön, iki arka ve yan koltukta oturan kişiler,
- COVID-19 hastasıyla aynı evde/yurttan aynı odada yaşayanlar,
- COVID-19 hastasıyla aynı ofiste çalışanlar.

Aşağıdaki kişiler ise yakın temaslı değil sadece “temaslı” olarak gruplandırılır:

- COVID-19 hastasıyla aynı kapalı ortamda (hastane veya diğer kurumların bekleme salonları, otobüs, servis vb. ulaşım araçları) bulunmuş ancak 1 metreden uzak mesafede veya 15 dakikadan kısa süre bulunmuş kişiler,
- COVID-19 hastasıyla 1 metreden daha yakın mesafede 15 dakikadan kısa süreyle yüz yüze kalan kişiler,
- COVID-19 hastasıyla aynı kapalı ortamda 15 dakikadan uzun süre ile maske takarak bulunmuş kişiler.

Olası/kesin vaka ile “yakın temaslı” olanlar 10-14 gün süreyle izlenmektedir (varyant virüslere göre güncellenmiş takip sürelerini Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilgilendirme web sitesinden takip ediniz).

Kampus içerisinde veya herhangi bir yerleşkede pozitif vaka saptanması durumunda temaslılar ve yakın temaslılar tespit edilerek ilgili sağlık birimleri bilgilendirilmelidir. Yakın temaslılar izole edilmelidir, temaslılar ise maske takarak çalışmaya/öğrenime devam edebilirler.

Yakın temaslılar ve evde veya yurttan izlenen olası ve kesin vakalar:

1. İzlem süresini evde veya yurttan mümkünse tek kişilik odada geçirmelidir. Başka kişi/kişiler ile aynı ortamı paylaştığı durumlarda tıbbi maske takmalıdır.
2. Ev halkına/yurttan kalan kişilere bulaşma riskini önlemek için mümkünse diğer kişilerden farklı bir odada, mümkün değil ise iyi havalandırılan bir odada oturmalı, diğer kişilerden en az 2 metre uzakta olmalı ve tıbbi maske takmalıdır.
3. İzlemi sürecince eve/yurda aynı odaya ziyaretçi kabul edilmemelidir.
4. Kişinin ev/yurt içindeki hareketi sınırlandırılmalı; tuvalet, banyo gibi ortak kullanılan alanlar çamaşır suyuyla dezenfekte edilmeli ve iyi havalandırılmalıdır.
5. Kişisel eşyalarını başkaları ile paylaşmamalı, bardak, tabak, havlu gibi eşyalar ortak kullanmamalı; eğer kullanması gerekirse bu eşyaları su ve sabunla yıkamalıdır.
6. Kullandığı kıyafet ve çarşaf, nevresim gibi tekstil ürünleri normal deterjan ile üreticinin önerdiği en üst derecede yıkanmalıdır.
7. Banyo ve tuvaletler günde en az bir kez sulandırılmış çamaşır suyuyla (1:100 normal sulandırmada) temizlenmelidir. Hastaların solunum yolu sekresyonları veya vücut çıkartıları ile kontamine olması mümkün olan tüm yüzeyler su ve deterjan ile temizlik sonrası sulandırılmış çamaşır suyuyla (1:100 normal sulandırmada) temizlenmelidir. Yüzeylerde belirgin şekilde kirlenme olduğunda ise çamaşır suyu 1:10 sulandırılarak kullanılır.

5.4 Vaka Yönetimi

COVID-19 olgularına yönelik vaka tanımları birkaç kez değişiklik göstermiştir. Güncel vaka tanımlarının takibi yapılarak ateş, boğaz ağrısı, baş ağrısı, öksürük, solunum sıkıntısı, ishal gibi bulguları olan akademik, idari ve diğer personel ile öğrenciler için ilgili sağlık merkezi aranmalı veya en yakın sağlık kuruluşuna yönlendirilmelidirler.

Kişiler yönlendirilirken mutlaka maske takması sağlanmalıdır. Eşlik eden kişilerin de maske takması ve fiziksel mesafeye mümkün mertebe dikkat etmeleri, özellikle yakın temasta bulunulması gerekecekse gözlük veya siperlik de takılması önerilir.

Kampüs içinde yaşıyan ya da çalışın kişiler arasında temas sonrası ve/veya belirtileri nedeniyle olası vaka kabul edilenler olursa bu kişiler olası vakaların takibi algoritmasına göre izlenmesi önerilir.

Ülkemizde COVID-19 vaka sayıları ve salgın eğrisi şehirlere göre farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle, kampüs içi değerlendirme ve müdahalelerde, kampüsün bulunduğu ilin salgın boyutu ve vaka sayıları mutlaka dikkate alınmalı, yerel otoritelerle düzenli aralıklarla bir araya gelinerek alınacak tedbirler görüşülmelidir. İl ve ilçelerdeki vaka sayılarındaki değişim durumuna göre, kampüs ve yerleşkelerdeki tedbirler değişebilir.

6. SOSYAL VE ORTAK KULLANIM ALANLARINDA ALINMASI GEREKLİ TEDBİRLER

6.1 Genel İlkeler

COVID-19 esas olarak damlacık yoluyla bulaşmaktadır. Bunun yanı sıra hasta kişilerin öksürerek ya da hapsirarak saçtıkları damlacıkların çevredeki nesnelere üzerinde kalması ve diğer kişilerin bu nesnelere temasları sonrasında ellerini ağız, burun ya da gözlerine götürmeleriyle de yani temas yoluyla da bulaş olabilmektedir. Hastalığa yakalanmış ama şikayetleri ortaya çıkmayan kişiler de hastalığı bulaştırabilmektedir. Hastalığın bu özellikleri, içinde bulunulan salgın ortamı ile birlikte ele alındığında ortak kullanım alanlarının düzenlenmesinde dikkat edilmesi gereken hususların salgınla mücadelede ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Ortak kullanım alanları organize edilirken dikkate alınması gereken temel husus, o ortamı kullanacak olan kişiler içinde hasta kişilerin de bulunması olasılığının yüksek olmasıdır. Bu kapsamda üniversitelerde tüm sosyal ve ortak kullanım alanlarının ve kullanım amaçlarının belirlenerek gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

6.2 Eğitim, Öğretim ve Araştırma Alanları

6.2.1 Derslikler ve Etüt Salonları

- Dersler mümkün olan en az sayıda kişi ile yapılmalıdır. Blok ders yapılmamalı, dersler arasında salonun büyüklüğüne göre en az 10 dakika ara verilerek ortamın havalandırılması sağlanmalıdır.
- Etüt salonları ve sınıflarda kapasite planlaması yapılmalı, kalabalık grup çalışmalarından kaçınılmalıdır. Oturma düzeni ise fiziksel mesafe en az 1 metre olacak şekilde olmalıdır. Ancak dersin niteliğine göre öğrencilerin yüksek sesle konuşma, şarkı söyleme gibi faaliyetlerinin de olduğu durumlarda fiziki mesafe düzenlemesinin en az 1,5- 2 metre olacak şekilde uygulanması daha uygun olacaktır.
- Damlacık oluşturması nedeniyle şarkı söyleme koro çalışması, tiyatro provaları gibi yüksek sesle yapılan aktiviteler için küçük derslikler ve sınıflar yerine büyük salonlar tercih edilmelidir.

- Ders esnasında öğrenciler tarafından kullanılacak eğitim malzemeleri mümkün mertebe kişiye özel olmalıdır.
- Sınıflar pencereler açılarak düzenli bir şekilde sık sık havalandırılmalıdır. Damlacıkların yayılmasına yol açabileceği için mümkün mertebe içerde kişiler olduğunda klima ve vantilatör kapalı olmalıdır.
- Korunma ve tedbirlere yönelik afiş-poster vb. bilgilendirici materyallere uygun yerlerde yer verilmelidir.
- Masa yüzeyi, kapı kolu gibi birden çok kişinin temas ettiği alanların temizliğine özellikle dikkat edilmelidir.
- Derslik girişinde o dersliğin maksimum öğrenci kapasitesini belirten uyarı içeren görsel materyallere yer verilmelidir, oturma düzeni ve mesafeleri de önceden ayarlanmış olmalıdır.

Öğrencilerin birbiriyle yüksek sesle etkileşimi olmayacağı ders, sınav/uygulamalı sınavlarda laboratuvar ve dersliklerde fiziki mesafe için asgari 1 metre mesafeye göre düzenleme yapılabilmekle birlikte özellikle yüksek sesle konuşma ve münazara gibi faaliyetlerde mümkünse fiziki mesafe en az 1,5-2 metre olacak şekilde düzenleme yapılmalıdır.

6.2.2 Toplantı/Konferans Salonları/Çok Amaçlı Salonlar

- Pencereleri açılarak düzenli bir şekilde sık sık havalandırılmalıdır. Damlacıkların yayılmasına yol açacağı için mümkün mertebe içerde kişiler olduğunda klima ve vantilatör kapalı olmalıdır.
- Yüz yüze gelecek şekilde oturma düzeni yerine olabildiğince birbirlerini çapraz görecektir şekilde bir oturma düzeni sağlanmalıdır.
- Salonlara giren herkesin uygun şekilde maske (tıbbi veya bez) takmış olması sağlanmalıdır.
- Oturma düzeni fiziksel mesafe en az 1 metre olacak şekilde olmalıdır.
- Etkinlikler en az sayıda katılımcıyla en kısa sürede gerçekleştirilmelidir.
- Girişe el antiseptiği yerleştirilmelidir.
- Masalarda kitap dergi vb. gibi farklı kişilerin elle temasına açık materyaller bulundurulmamalıdır.
- Merkezi havalandırma sistemleri bulunan binaların havalandırması mümkünse %100 doğal hava sirkülasyonunu sağlayacak şekilde düzenlenmeli, havalandırma sistemlerinin bakımı ve filtre değişimleri üretici firma önerileri doğrultusunda yapılmalıdır.
- İlgili alanın girişine maksimum kişi kapasitesini ve uyulması gereken kuralları aktaran bilgilendirici afişe yer verilmelidir.

6.2.3 Laboratuvarlar

- Pencereleri açılarak düzenli bir şekilde sık sık havalandırılmalıdır. Damlacıkların yayılmasına yol açacağı için mümkün mertebe içerde kişiler olduğunda klima ve vantilatör kapalı olmalıdır.
- Oturma düzeni fiziksel mesafe en az 1 metre olacak şekilde olmalıdır.
- Girişe el antiseptiği yerleştirilmelidir.
- Birden fazla kişinin kullanımına açık eğitim materyali bulunmamasına dikkat edilmeli, zorunlu durumlarda farklı kullanıcılar arasında gerekli hijyen önlemleri alınmalıdır.
- Afiş-poster vb. bilgilendirici materyallere yer verilmelidir.
- Lavabo ve evyeler kişisel hijyen amaçlı kullanılmamalıdır.
- Mikroskop vb. gibi birden çok kişinin kullanımına açık cihazlar her kullanımdan sonra uygun şekilde temizlenmelidir.

6.3 Hizmete Mahsus Alanlar

6.3.1 Kütüphaneler

- Pencereleri açılarak düzenli bir şekilde sık sık havalandırılmalıdır. Pencerelerin açılmaması durumunda merkezi havalandırma sistemi mevcutsa havalandırma mümkünse %100 doğal hava sirkülasyonunu sağlayacak şekilde düzenlenmeli, havalandırma sistemlerinin bakımı ve filtre değişimleri üretici firma önerileri doğrultusunda yapılmalıdır. Damlacıkların yayılmasına yol açacağı için mümkün mertebe içerde kişiler olduğunda klima ve vantilatör kapalı olmalıdır.
- Oturma düzeni fiziksel mesafe en az 1 metre olacak şekilde olmalıdır.
- Girişe el antiseptiği yerleştirilmelidir.
- Kütüphanedeki kitaplara dokunmadan önce ve sonra el antiseptiği kullanılmalıdır.

6.3.2 Büfeler/Kantinler/Kafeler/Yemekhaneler

- Düzenli bir şekilde sık sık havalandırılmalıdır. Damlacıkların yayılmasına yol açacağı için mümkün mertebe içerde kişiler olduğunda klima ve vantilatör kapalı olmalıdır.
- Girişe el antiseptiği yerleştirilmelidir.
- Afiş-poster vb. bilgilendirici materyallere yer verilmelidir.

- Oturma düzeni fiziki mesafe en az 1 metre olacak şekilde olmalıdır. Virüs damlacık yoluyla yayıldığı için ve yemek sırasında maske çıkarıldığı için yemek yeme sırasında mümkün mertebe yüksek sesle konuşulmamalı, yemek bittiği anda maske tekrar takılmalıdır. Özellikle öğrenci yemekhanelerinde fiziki mesafe kapasiteye göre mümkün olan en uzak mesafe olacak şekilde düzenleme yapılmalıdır.
- Mümkünse para ile fiziksel teması içermeyen ödeme yöntemlerine de yer verilmelidir. Masa yüzeyleri uygun şekilde ve sıklıkla temizlenmelidir.
- Çalışanların hizmet kullananlarla fiziki mesafesini en az 1 metre olmasını sağlayacak düzen sağlanmalıdır. Aşılmalari teşvik edilmelidir.
- Menaj takımları tek kullanımlık paketlerde, çatal-kaşık ve bıçaklar kâğıt cepli paketlerde sunulmalıdır.
- Temaslı takibinin kolay yapılabilmesi için; mümkün olduğunca yemek saatleri gruplara göre belirlenmeli ve mümkün ise aynı kişilerin aynı masada yemek yemeleri sağlanmalıdır.
- Yemek öncesinde ve sonrasında ellerin bol su ve sabun ile en az 20 saniye boyunca yıkanması ve tek kullanımlık havlu ile ellerin kurulması gibi kişisel hijyen kurallarının uygulanmasına imkân veren düzenlemeler yapılmalıdır.
- Masada yeme ve içme dışında maske takılmalıdır.
- Bulaşık yıkama donanımının düzgün çalışması, özellikle çalışma sıcaklıklarının yanı sıra temizlik ve dezenfekte edici kimyasalların kullanım dozunun uygunluğu kontrol edilmelidir.
- Yemek hizmeti, dışarıdan tedarik edildiği durumlarda tercihen TS EN ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi veya TS 13811 Hijyen ve Sanitasyon Yönetim Sistemi belgeli kuruluşlardan temin edilmelidir. Mümkün ise tedarikçinin yerinde denetimi gerçekleştirilebilir.

6.3.3 Teknik Birimler/Atölyeler

- Kullanılan ekipman ve malzemelerin mümkünse hep aynı kişiler tarafından kullanılması sağlanmalıdır. Bu durum söz konusu olmadığında ise su ve deterjanla temizlik sonrası % 70'lik alkol veya zarflı virüslere etkili diğer dezenfektanlarla silinip dezenfekte edildikten sonra kullanılması sağlanmalıdır.
- Özellikle sık dokunulan yüzeylerin (kapı kolları, telefon ahizeleri, masa yüzeyleri gibi) temizliğine dikkat edilmelidir.
- Her gün düzenli olarak temizlik yapılmalıdır.
- Düzenli bir şekilde sık sık havalandırılmalıdır.
- Girişe el antiseptiği yerleştirilmelidir.

- Afiş-poster vb. bilgilendirici materyallere yer verilmelidir.
- Elle temassız atık kumbaraları bulundurulmalıdır.
- Oturma düzeni fiziki mesafe en az 1 metre olacak şekilde olmalıdır.

6.3.4 Kreşler ve Okul Öncesi Eğitim

- Çalışanların aşılanmaları teşvik edilmelidir.
- Aile içerisinde COVID-19 hastalığına benzer şikâyetle kimsenin olup/olmadığı sorgulanmalıdır.
- Girişe el antiseptiği yerleştirilmelidir. Yutma riski nedeniyle çocuklar el antiseptiği kullanırken mutlaka denetlenmelidir.
- Mümkünse sınıflarda/grup odalarında her gün aynı öğrenciler/ çocuklar ve aynı personel olmalıdır.
- Aileler mümkün mertebe kurum içerisine alınmamalıdır.
- Çocukların sınıflarda/grup odalarında en az 1 metre arayla oturmaları sağlanmalıdır.
- Konuşma, öksürme, hapşırma gibi durumlardan kaynaklanan bulaşmayı azaltmak için çocukların yüz yüze oturmasını engelleyerek, masalar aynı yöne bakacak şekilde düzenlenmelidir.
- Düzenli bir şekilde sık sık havalandırılma yapılmalıdır.
- Çocukların düzenli aralıklarla temiz havaya çıkmaları sağlanmalı, bu dönemde de sınıfları/grup odaları mutlaka havalandırılmalıdır.
- Uyku odalarında yataklar birbirinden en az 2 metre mesafede olmalıdır.
- Oyuncakların temizlik yoluyla dönüşümlü kullanılabilmesi için yeterli sayıda oyuncak bulundurmaya özen gösterilmelidir.
- Temizlenmesi gereken oyuncaklar, sabunlu su içeren veya “kirli oyuncaklar” işareti konulmuş bir kaba ayrılmalıdır ve çocuklardan uzak tutulmalıdır.
- Temizlenmesi zor olan oyuncaklar oyun alanlarında tutulmamalıdır.
- Mümkünse diğer birimlerle ortak olan kafeterya ve/veya yemekhane kullanılmamalı, bunun yerine yemekler sınıflarda/grup odalarında yenmelidir.
- Personele COVID-19 enfeksiyonu ve korunma yolları hakkında bilgilendirme yapılmalıdır. Personelin belirtiler açısından dikkatli olması ve hasta olduklarını hissettikleri anda kurum yönetimi ile irtibata geçmeleri sağlanmalıdır.
- İki yaş üstündeki tüm çocuklara mümkünse maske takılmalıdır. Ancak aktiviteler sırasında maske takılamıyorsa en az 1 metre (aktiviteler sırasında yüksek sesle konuşma, şarkı söyleme

vb. olabileceğinden ortam büyüklüğüne göre mümkünse en az 1,5-2 metre) fiziki mesafenin korunması sağlanmalıdır.

- Damlacık oluşturması nedeniyle sınıf/grup odaları gibi kapalı alanların içinde yüksek sesle yapılan aktiviteler yapılmamalıdır.

6.3.5 Eğitim Kuruluşları Hizmet Araçları

- Servis şoförleri, kişisel hijyen kurallarına uygun şekilde hareket etmeli ve aracın içinde mutlaka tıbbi maske kullanmalıdır. Aşılınmaları teşvik edilmelidir.
- Mümkünse servisin şoför koltuğu yolculardan uygun malzeme ile ayrılmalıdır.
- Taşınacak kişi sayısı, servis taşıma kapasitesi ve araçlarda fiziki mesafe kuralları göz önüne alınarak planlanmalıdır.
- Yolcular servise binerken ve inerken fiziki mesafe (1 metre) kuralına uygun davranmalıdır.
- Yolcular, servise binmeden el antiseptiği veya en az %70'lik alkol içeren kolonya kullanmalıdır.
- Servise binen tüm yolcular maske takmalı ve yolculuk boyunca çıkarmamalıdır.
- Servis içinde asla yüksek sesle konuşulmamalıdır.
- Klimanın iç hava sirkülasyon düğmesi kapalı olmalıdır. Pencereler uygun olan her fırsatta açılmalıdır.
- Mümkünse aracın farklı kişiler tarafından her kullanılışı sonrasında sık temas edilen yerler (kapı kolları, kol dayama/kolçaklar, tutacaklar, cam açma düğmeleri, emniyet kemeri tokaları) temizlenmelidir.

6.3.6 Öğrenci/Personel Servisleri

- Servis şoförleri işveren tarafından COVID-19'un bulaşma yolları hakkında bilgilendirilmelidir, aşılınmaları teşvik edilmelidir.
- Servis şoförleri, kişisel hijyen kurallarına uygun şekilde hareket etmeli ve aracın içinde mutlaka tıbbi maske kullanmalıdır.
- Servise alınacak öğrenci, personel ve veliler arasında ateş, öksürük, burun akıntısı, solunum sıkıntısı semptomları bulunması durumunda bu kişilerin ateş ölçümü yapılarak semptomu ve ateşi olanların servise binmelerine izin verilmemelidir.
- Serviste el antiseptiği bulundurulmalıdır.

- Araç içine COVID-19 ile ilgili uyulması gereken kurallar görünür bir şekilde asılmalı ve şoför ve yolcuların bu kurallara uyması sağlanmalıdır.
- Mümkünse servisin şoför koltuğu yolculardan uygun malzeme ile ayrılmalıdır.
- Yolcular servise binerken ve inerken fiziki mesafe (1 metre) kuralına uygun davranmalıdır.
- Yolcular, servise binmeden el antiseptiği veya en az %70'lik alkol içeren kolonya kullanmalıdır.
- Servise binen tüm yolcular maske takmalı ve yolculuk boyunca çıkarmamalıdır.
- Servisi kullanan personel evlerden alınma sırasına göre en arka sıradan başlamak üzere öne doğru sağ ve sol sıralarda cam kenarlarına oturmalıdır. Cam kenarları dolduktan sonra binen kişiler arkadan öne doğru çapraz şekilde koridorlara oturtulmalıdır.
- Koltuklara numara verilmeli, yukarıda ifade edilen düzene göre evden alınma sırasına göre her kişinin hangi koltuğu kullanacağı sabit hale getirilmelidir.
- Koltuk numarasına göre oturma listesi oluşturulmalı, liste serviste görünür şekilde asılmalı ve her personel işe gidiş ve dönüşlerde her gün kendine ayrılmış sabit koltukta seyahat etmelidir.
- Damlacık oluşturması nedeniyle servis içinde mümkün mertebe konuşulmamalı ve bağırılmamalıdır.
- Serviste bir mecburiyet olmadıkça su dahil içecek ve yiyecek kullanılmamalıdır.
- Klimanın iç hava sirkülasyon düğmesi kapalı olmalıdır. Servislerde pencereler uygun olan her fırsatta açılarak servisin iç havasının temizlenmesi sağlanmalıdır.
- Her servis turu tamamlandıktan sonra sık dokunulan yüzeyler önce su ve deterjanlı bezle silinmeli, daha sonra da 1/100 oranında sulandırılmış çamaşır suyu veya %70'lik alkol ile dezenfekte edilmelidir.

6.3.7 Tesisat/Donanım/Ekipman

- Donanım ve ekipmanların kapalı alanda yer alması durumunda, ilgili personel bu kapalı alanlar için havalandırmanın sağlanması, fiziki mesafenin korunması gibi genel kurallara uymalıdır.
- İlgili ekipman ve donanımların mümkün olan en az sayıda kişi tarafından kullanımına olanak verecek biçimde çalışma düzeni sağlanmalıdır.
- Tüm tesisat, donanım, makine ve ekipmanların periyodik olarak dezenfekte edilmesi sağlanmalıdır.

6.4 Spor Alanları

6.4.1 Kapalı Spor Salonları

- Salgın süresince yurtlarda yer alan kapalı spor salonları randevu sistemiyle, sınırlı sürede sınırlı öğrenciyle çalışmaya devam etmelidir. Öğrenciler randevu saatine uymalıdır.
- Spor salonlarında uyulması gereken kurallar salonun girişine asılmalıdır.
- Kapalı spor salonundaki kişi sayısı mümkün olduğunca kapasiteye göre sınırlandırılmalıdır.
- Spor aktivitesi damlacık çıkışı ve hızını artırmaktadır. Bu nedenle asgari fiziki mesafe en az 2 metre olmak üzere mümkün olan en yüksek mesafeye göre düzenleme yapılmalıdır.
- Spor salonundaki koşu bandı/bisiklet vb. ekipman aralarında en az 2 metre olacak şekilde yerleştirilmelidir.
- Yakın temas gerektiren sporlar ile takım halinde yapılan grup egzersiz ve sporlar yapılmamalıdır.
- Spor salonu içinde de öğrenci ve personel maske takmaya devam etmelidirler. Yüksek efor gerektiren sporlar nefes alıp vermeyi zorlaştırabileceği için maskesiz yapılabilir.
- Spor salonuna girdikten sonra eller yıkanmalı ya da el antiseptiği kullanılmalıdır.
- Spor salonu düzenli aralıklarla temizlenmeli ve sık sık havalandırılmalıdır.
- Spor salonuna giderken kişisel havlu ve mat vb. malzemeler götürülmelidir. Havlular, kuruluş tarafından veriliyorsa poşetli olması veya görevli personel tarafından verilmesi, mat türü malzemenin de her kullanıcıdan sonra dezenfeksiyonunun sağlanması gerekmektedir.
- Görevli personelin salgın hastalıkların bulaşma yolları ve korunma önlemleri hususunda bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

6.4.2 Yüzme Havuzları

- Personelin çalışma tarih ve saatleri ile hizmet kullanıcıların giriş çıkış tarih ve saat bilgileri kayıt altına alınmalıdır.
- Çalışan personel dinlenme alanlarında da en az 1 metrelik fiziki mesafeyi korumalıdır.
- Girişte ateş ölçümü yapılmalıdır.
- Kişiler kendilerine ait havlu, bornoz kullanmalıdır.
- COVID-19 ile ilgili uyulması gereken kuralları içeren tablo/pano görünür yerlere yerleştirilmelidir.

- Alanların girişinde el antiseptiği veya en az %70'lik alkol içeren kolonya bulundurulmalıdır.
- Dinlenme koltukları ve şezlonglar arası mesafeye dikkat edilmelidir.
- Havuzların temizliği ve dezenfeksiyonu için ilgili mevzuata uyulmalıdır.
- Sık dokunulan yüzeylerin (musluklar, duş bataryaları, kapı kolları, masa yüzeyleri şezlonglar, gibi) temizliğine dikkat edilmelidir.
- Cankurtaranlar canlandırma ve ilkyardım işlemleri 1 metreden yakın temas gerektiren ve aerosol oluşturan işlemler olması nedeniyle bu işlemler sırasında mümkün olduğunda FFP2/N95 maskenin yanı sıra yüz koruyucu da kullanılmalıdır.

6.4.3 Açık Spor Tesisleri,

Halı Sahalar

- Spor aktivitesi damlacık çıkışı ve hızını artırmaktadır, dolayısıyla halı saha tesislerindeki kişi sayısı, Sağlık Bakanlığı önerilerine göre sınırlandırılmalıdır. Tesis kapasite bilgisi tesis girişine asılmalıdır.
- Kalabalık ve teması önlemek için giriş ve çıkışlar farklı kapılardan yapılacak şekilde tedbir alınmalıdır.
- Halı saha tesislerinin giriş kapısında ateş ölçümü yapılmalıdır.
- Duş, soyunma odası ve sauna alanları kullanılmamalıdır. Oyuncular havlu gibi kişisel eşyalarını belirlenecek alanlarda fiziki mesafe kurallarına göre yerleştirmelidir.
- Kullanıcıların giriş çıkış saatleri kayıt altına alınmalıdır.
- İçeriye girmeden görünür bir yere asılmış olan içeride uyulması beklenen kuralları açıklayan bilgilendirme bulunmalıdır.

6.5 Sosyal Alanlar

6.5.1 Parklar/Açık Alanlar

- Girişlerinde ve içerisinde uygun yerlere kurallar, fiziki mesafe, maske kullanımı ve el temizliğiyle ilgili afişler asılmalıdır.
- Maske takılarak girilmeli, içeride de takılması sürdürülmelidir.
- Mümkünse personel görevlendirilmeli, bu personel fiziki mesafe ve maske kullanımı konusunda gerekli uyarıları yapmalıdır.

- El hijyeni için su ve sabuna ulaşılabilen yerlerde el antiseptikleri kullanılmalıdır.
- Fiziki mesafe kurallarına (en az 1 metre) uyulmalı, girişlerde kişiler sıra ile içeriye alınmalı ve sırada durulması gereken alanlar, aralarında en az 1 metre mesafe olacak şekilde yer işaretleriyle belirlenmelidir.

Sık kullanılan alanlar daha sık temizlenmeli, özellikle sık dokunulan yüzeylerin temizliğine dikkat edilmelidir.

- Tuvaletlerde sıvı sabun bulundurulmalı ve devamlılığı sağlanmalıdır.

6.5.2 İbadethane/Mescit

- Mescit girişinde el antiseptiği bulundurulmalıdır.
- Mescite girerken maske takılmalı ve namaz esnasında da maske çıkarılmamalıdır.
- Abdest alırken ve namaz kılarırken fiziki mesafeye (en az 1 metre) uyulmalıdır.
- Ortak kullanımda olan tespih, takke, rahle vb. kaldırılmalıdır. Seccade kişiye özel olmalıdır.
- Mescit en az günde bir defa temizlenmeli ve sık sık havalandırılmalıdır.
- Abdest alınan yerlerde tek kullanımlık kâğıt havlu kullanılmalıdır. Burun sümkürme veya ağza gargara sırasında damlacık oluşabildiğinden abdest alınan alanlarda mümkün olduğunca az kişi bulunmalıdır.
- Mescitte bulunan halılar su ve deterjanla temizlenmeli, varsa abdest alınan yerlerin temizliğine dikkat edilmelidir.

6.5.3 Sergiler/Müzeler

- Müze giriş ve çıkışlarında fiziki mesafe kurallarına (en az 1 metre) uyulmalı, girişlerde kişiler sıra ile içeriye alınmalı ve sırada durulması gereken alanlar, aralarında en az 1 metre mesafe olacak şekilde yer işaretleriyle belirlenmelidir.
- Müzeye gelen ziyaretçi ve çalışanların ateşi ölçülmelidir. Ateş ölçen personel tıbbi maske ve yüz koruyucu kullanılmalıdır.
- Müzelere maske takılarak girilmeli, içeride de takılması sürdürülmelidir.
- Müze girişinde maske ve fiziki mesafe kontrolünü yapacak bir personel görevlendirilmelidir.
- Ziyaretçilerin su dışında içecek ve yiyecek tüketmesine izin verilmemelidir.
- Müze ziyaretçileri mümkün olduğu kadar randevu ile gitmeli ve randevu saatine uymalıdır.
- Ziyaretçi müzeye girdiğinde el antiseptiği veya en az %70'lik alkol içeren kolonya kullanılmalıdır.

- Ziyaretçiler ve çalışanlar arasındaki fiziki mesafe (en az 1 metre) korunmalıdır.

6.6 Genel Ortak Kullanım Alanları

6.6.1 Tuvaletler/Lavabolar

- Tuvalet alanlarına giriş kapıları mümkün mertebe otomatik kapı sistemine çevrilmelidir. Bu imkân yoksa tuvalet alanına giriş kapılarını kolları sıklıkla dezenfekte edilmelidir.
- Tuvaletlerin zeminleri, klozetler, pisuvarlar 1/10'luk, lavabolar, musluk ve batarya başlıkları, kapı kolları 1/100'lük çamaşır suyu ile sık sık temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir
- Tuvalet ve lavaboların temizlik saatleri kayıt edilmelidir ve görünür şekilde asılmalıdır.
- Tuvaletlerde eksik malzeme olmamalı, devamlı sıvı sabun, tuvalet kağıdı ve kağıt havlu bulundurulmalıdır.
- Hepafiltreli hava akımı ile çalışan el kurutma cihazları dışında el kurutma cihazları kullanılmamalıdır.
- Tuvalet temizliği yapacak personel eldiven, maske ve gözlük/siperlik kullanmalıdır.
- Tuvaletlerde hijyen bilgilendirme ve uyarı afişleri olmalıdır.
- Personel ve öğrencilerin kâğıt havluları ve benzeri atıkları atmalarını kolaylaştırmak için çıkışa yakın noktalara mümkünse pedallı çöp kutusu yerleştirilmelidir.

6.6.2 Soyunma Odaları ve Duşları

- Bu alanların girişine el antiseptiği konulmalıdır.
- Fiziki mesafeyi sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.
- Sık sık havalandırılmalıdır.
- Özellikle sık temas edilen yüzeyler (kapı, dolap kolları ve askılar) başta olmak üzere su ve deterjanla temizlenmelidir.
- Çalışanların iş elbiseleri ile günlük kıyafetlerinin başkaları ile temas etmeyecek şekilde farklı yerlerde saklanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Duş bataryası, musluk, sabunluk vb. elle kullanım yerine sensörlü olanların kullanımını teşvik edilmelidir.
- Duş ve tuvaletler sık aralıklarla mümkünse her kullanımdan sonra dezenfekte edilecek şekilde planlama yapılmalıdır.

- Tuvalet ve lavabolarda su, sıvı sabun, tuvalet kâğıdı, kâğıt havlu ve çöp kutusu bulundurulmalıdır.

6.6.3 Asansörler

- Asansörlerin kullanımını sınırlandırılmalıdır.
- Kapasitesinin üçte biri sayıda kişinin binmesine izin verilmeli ve bu sayı asansör girişinde belirtilmelidir.
- Asansör içerisinde fiziki mesafeyi korumak amacıyla kişilerin durması gereken alanlar, aralarında en az 1 metre mesafe olacak şekilde yer işaretleriyle belirlenmelidir.
- Kişiler asansör içerisinde mümkün mertebe doğrudan yüz yüze gelmeyecek şekilde bulunmalı ve virüsün yayılımını artırabileceğinden asansör içerisinde konuşmamaya gayret edilmelidir.
- Asansör içerisinde maske asla çıkarılmamalıdır.

6.6.4 Bekleme Salonları/Lobiler/Koridorlar

- Yığılmaya neden olmayacak şekilde maksimum sayıda giriş ve çıkış kapısı açılmalıdır.
- Giriş ve çıkışlar için ayrı kapılar kullanılmalı, mümkün değilse aynı kapı şeritle ayrılmalıdır, zeminde tek yönlü gidiş-geliş işaretleri konulmalıdır.
- Maskesi olmayanlar içeri alınmamalıdır.
- Gereken yerlerde zemine aralarında en az 1 metre mesafe olacak şekilde yer işaretleri yerleştirilmelidir.
- Kitap, broşür ve dergiler dahil olmak üzere gerekli olmayan tüm eşyalar lobi/bekleme alanlarından, diğer ortak kullanılan alan ve salonlardan çıkarılmalıdır.

6.6.5 Kuruluş Girişi, Güvenlik, Danışma

- Yığılmaya neden olmayacak şekilde maksimum sayıda giriş ve çıkış kapısı açılmalıdır.
- Maskesi olmayanlar içeri alınmamalıdır.
- Girişte ateş ölçümü yapılmalıdır. Ateşi 38 °C'dan yüksek olanlar içeri alınmamalıdır.
- Giriş ve çıkışlarda fiziki mesafe kurallarına (en az 1 metre) uyulmalı, girişlerde kişiler sıra ile içeriye alınmalı ve sırada durulması gereken alanlar, aralarında en az 1 metre mesafe olacak şekilde yer işaretleriyle belirlenmelidir.

- Kalabalık oluşmasını engellemek için, şeritlerle tek kişilik sıralar oluşturulmalı, her sıra arasına da en az 1 metre mesafe koyulmalıdır.
- Gereken yerlerde zemine aralarında en az 1 metre mesafe olacak şekilde yer işaretleri yerleştirilmelidir.
- Girişlerde güvenlik nedeniyle elle üst ve çanta aramalarından kaçınılmalıdır, gerekli görülürse güvenlik aramalarında x-ray cihazı, el dedektörü-metal dedektörler kullanılmalı, olabildiğince yakın temastan kaçınılmalıdır.
- Girişin uygun yerlerine bilgilendirici afişler asılmalıdır.
- Ziyaretçi kartları her kullanımdan sonra dezenfekte edilmelidir.
- Güvenlik personeli tarafından ortak kullanılan telsiz/telefon gibi malzemelerin vardiya değişimlerinde, teslim öncesi uygun şekilde el antiseptikleri ile dezenfekte edilmesi sağlanmalıdır.
- Güvenlik/danışma personelleri için gerekli kişisel koruyucu donanım sağlanmalıdır.
- Uygun konumlarda el antiseptiği bulundurulmalıdır.

6.7 Personel Çalışma ve Dinlenme Alanları

6.7.1 Ofisler (İdari Odalar, Rehberlik Servisi vb.)

- Ofislerin kapasitesi sınırlandırılmalıdır. Personelin birbiriyle fiziki mesafeyi en az 1 metre olarak koruyacak şekilde oturma düzeni ayarlanmalıdır.
- İş yerine mümkün olduğunca misafir alınmamalı, alınması durumunda HES kodu sorgulaması yapılmalıdır.
- Çalışan personelin COVID-19'un bulaşma yolları ve korunma önlemleri hususunda bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Ateş, öksürük, burun akıntısı, nefes darlığı gibi belirtileri olan personel COVID-19 açısından değerlendirilmelidir.
- Çalışan personelin tümü kuralına uygun maske takmalıdır.
- Çalışan personel dinlenme alanlarında en az 1 metrelik fiziki mesafeyi korumalı ve maske takmayı sürdürmelidir.
- Yemek yerken ya da su/çay/ kahve içilirken, maske çıkarılacağı için bunun yapıldığı kapalı alanda aynı anda birden fazla kişinin olmaması sağlanmalıdır.
- İş yerinde her gün su ve uygun deterjanla düzenli olarak temizlik yapılmalıdır.
- İş yerlerinin temizliğinde özellikle sık dokunulan yüzeylerin (kapı kolları, telefon ahizeleri, dolap yüzeyleri, masa yüzeyleri gibi) temizliğine dikkat edilmelidir.

- Kapı ve pencereleri açılarak sık havalandırılması sağlanmalıdır.
- Merkezi havalandırma sistemleri bulunan binaların havalandırması %100 doğal hava sirkülasyonunu sağlayacak şekilde düzenlenmeli, havalandırma sistemlerinin bakımı ve filtre değişimleri üretici firma önerileri doğrultusunda yapılmalıdır.
- Klimalar ve vantilatörler damlacıkların çok uzağa yayılmasına neden olabileceğinden mümkün olduğunca çalıştırılmamalıdır.
- Mümkün olduğunca, ofis malzemelerinin (bilgisayar klavyesi, mouse, telefon, kalem, silgi vb.) ortak kullanılmaması sağlanmalıdır.

6.7.2 Öğretim Üyeleri Dinlenme Odaları

- Yeme içme dışında maske takılmalıdır.
- Yemeğin yemekhane dışında bir yerde yenilmesi durumunda da yemek yiyenler arasında en az 1 metre mesafede bulunması sağlanmalıdır.
- Kapı ve pencereler açılarak yeterli ve düzenli havalandırılmalı ve günlük temizliği su ve deterjanla yapılmalıdır.
- Masa yüzeyi, kapı kolu gibi birden çık kişinin temas ettiği alanların temizliğine özellikle dikkat edilmelidir.
- Ziyaretçi kabul edilmemelidir.

6.8 Diğer Alanlar

6.8.1 Gıda Depoları

- Yürürlükteki yasal şartlara uygun düzenlemelerin sağlanmalıdır.

6.8.2 Su Depoları

- İlgili standartlara uygunluğu sağlanmalıdır. (TS EN 1508, TSE K 304 gibi)

6.9 Yükleniciler, Dış Servis/Hizmet Sunucuları ve Tedarikçiler

- Yükleniciler, dış servis/hizmet sunucuları ve tedarikçiler, güvenli çalışma sistemlerini takip etmelidir. Ayrıca COVID-19'un yayılmasını önlemeye yönelik, kuruluşun uygulamalarına ve ulusal otorite kurallarına uymakla yükümlüdür. Kuruluş, uyulması gereken kurallara dair tedarikçilerini bilgilendirmeli ve uygulanmasını sağlamalıdır.

7. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ FAALİYETLERİ

7.1 Eğitim

Yükseköğretim kurumları, tüm çalışanlarına ve öğrencilerine salgın hastalıkların önlenmesi veya sınırlandırılmasına yönelik eğitimler sağlamalıdır. Ayrıca, ziyaretçilere bulaşıcı hastalık salgınına dair kurum içerisinde alınan tedbirler ve uyulması gereken kurallar hakkında bilgilendirme yapılmalıdır. Özel politika gerektiren kişilerin eğitimine ilişkin kolaylaştırıcı eğitim metotları geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

Öğrenci ve personele verilecek eğitimler en az aşağıdaki verilen bilgileri içermelidir:

- Salgın hastalıkların yayılımı,
- Bulaşıcı hastalıklardan korunma prensipleri ve korunma tekniklerinin uygulanması, enfeksiyon kontrol önlemleri,
- Biyolojik ve psikososyal risk etmenleri,
- Kişisel hijyen,
- Salgın hastalıklara karşı kişisel koruyucu ekipmanlar/donanımlar,
- Kişisel koruyucu donanımların kullanımı ve atıklarının kontrolü,
- Salgın hastalıklardan korunma tedbirlerine uyum ve geri bildirim,
- Diğer (Çalışanların yaptıkları işlere özgü bulaşıcı hastalıktan korunma ve benzeri).

Kullanılan alanların hijyeninin sağlanması için temizlik personeline ek olarak aşağıdaki konuları içeren eğitimler verilmelidir:

- Temizlik yapılmadan önce dikkat edilmesi gereken hususlar,
- Temizlik yapılırken ve yapıldıktan sonra dikkat edilmesi gereken hususlar,
- Temizliğin hangi sıklıkta yapılması gerektiğine ilişkin hususlar,
- Temizlik için kullanılan kimyasalların tehlikeleri ve korunma yolları,
- Atıkların toplanması ve bertarafı,
- Temizlik işlerinde kişisel koruyucu donanımlar ve kullanımı,
- Diğer (Temizlik yapılacak alanlara özgü riskler ve benzeri).

7.2 Temizlik Programı

Yükseköğretim kurumlarında hijyenin sağlanmasına yönelik kullanılan biyosidal ve diğer ilgili ürünlerin insanlar, çevre ve diğer canlılar üzerinde zararlı etkileri bulunmaktadır. Hijyen ürünlerinin kullanım miktarı, içeriği ve uygulanış şekli, bu ürünlerin sağlığa ve çevreye verebileceği zararın derecesini belirler. Uygun bir hijyen ürününün doğru miktarda ve yöntemle uygulanması durumunda, bu etki minimum ve kabul edilebilir bir seviyeye indirilir. Aksi halde, temizlik malzemelerinin yanlış kullanımı çevre ve insan sağlığı açısından zararlı sonuçlar doğurabilir.

Temizlik işlerini yapan çalışanların ve temizlik sırasında veya sonrasında oradan faydalanan bireylerin sağlığının etkilenmemesi için asgari aşağıdaki hususlar dikkate alınmalıdır:

- Temizlik maddeleri olarak kullanım amacına uygun ve zararlılık düzeyi en düşük olan ürünler seçilmeli,
- Temizlik maddeleri kimyasal özelliklerine uygun şartlarda depolanmalı, taşınmalı ve etiketlenmeli,
- Seçilen temizlik maddeleri diğer temizlik maddeleri ile birlikte kullanılmamalı,
- Kullanılacak maddelerin “malzeme güvenlik bilgi formları” tedarikçiden temin edilmeli ve formda yer alan hususlar doğrultusunda kullanım talimatları oluşturulmalı,
- Belirlenen talimatlar doğrultusunda temizlik personeline kimyasalın etkileri, korunma yolları ve herhangi bir zarara yol açması durumunda nasıl müdahale edilmesi gerektiğine ilişkin eğitim verilmeli,
- Temizlik sırasında ve sonrasında ortam sürekli havalandırılmalı,
- Temizlik yapılan alanlara ilişkin denetim formları oluşturularak kayıt altına alınmalı,
- Hijyen koşullarının iyileştirilmesine yönelik denetimler yapılarak varsa düzeltici faaliyetlerle yeni yöntemler belirlenmelidir.

Kuruluşlar, temizlik malzemelerinin doğru kullanılmasını teminen temizlik planları oluşturmalıdırlar. Bu planda; temizlik için kullanılacak biyosidal ve diğer ilgili ürünlerin insanlara, doğaya ve diğer canlılara zararlı etkilerinin asgari düzeyde tutulması için her türlü

tedbirin belirlenmesi, ürünlerin kullanım özellikleri, tehlike sınıfları ve doğru kullanım yöntemleri açıkça tanımlanmalıdır.

Temizlik işlemleri sonrasında kullanılmış olan teçhizatların arındırılması ve arta kalan temizlik maddelerinin depolanması/bertarafı için uygulanacak yöntemlerin belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca yapılan uygulamaların kayıtları tutulmalı ve muhafaza edilmelidir.

7.3 Risk Değerlendirmesi

Risk değerlendirme, genel anlamda bir işyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi, bu tehlikelerin riske dönüşmesine yol açan faktörler ile tehlikelerden kaynaklanan risklerin analiz edilerek derecelendirilmesi ve kontrol tedbirlerinin kararlaştırılması amacıyla yapılması gerekli çalışmaları ifade eder.

Yükseköğretim kurumları salgın hastalıklarla etkin bir şekilde mücadele etmek, personel ve öğrencilerin sağlık ve güvenliğini sağlamak ve geliştirmek amacı ile risk değerlendirme yapmalı veya yaptırmalıdır.

Risk değerlendirme çalışmaları yapılırken ihtiyaç duyulan her aşamada personel ve öğrencilerin sürece katılımının sağlanarak görüşlerinin alınması önem arz etmektedir. Her işyeri için ortam koşulları, çalışan sayısı, yapılan işin niteliği, vb. durumlar ayrı ayrı ele alınmalı ve salgın hastalıkların ortaya çıkmasına ve/veya yayılmasına neden olabilecek etkenler, hastalık sebebiyle oluşacak riskler, risklerin gerçekleşme olasılıkları ve risklerin gerçekleşmesi halinde ise bunların eğitim ve idari faaliyetlere etkisi belirlenmelidir.

Yapılan risk değerlendirme sonucuna göre yüksek riskli olarak tespit edilen faaliyetlerin süreç ve metotlarına ilişkin yeniden planlama yapılmalı, önlemler belirlenmeli ve düzeltici faaliyetler uygulanarak risk ortadan kaldırılmalıdır.

Risk ortadan kaldırılmasının tamamen mümkün olmadığı durumlarda ise gerekli önlemler alınmalı, izolasyon ve kişisel koruyucu donanımlar kullanılarak risk seviyesi düşürülmelidir. Risk değerlendirme yapıldıktan sonra belirlenen riskler için önlemler uygulandıktan sonra yeniden tespit edilen risk seviyesinin kabul edilebilir risk seviyesini aşması durumunda planlama, önlemlere karar verme, uygulama, uygulamanın izlenmesi adımlarının tekrarlanması gerekmektedir.

7.4 Acil Durum Eylem Planı

Yükseköğretim kurumları, personel ve öğrencilerinde bulaşıcı hastalık tanısı ve/veya şüphesi durumunda, hemen organize olabilmek, düzenli bir şekilde müdahale edebilmek, kurumun faaliyette kalmasını temin etmek ve ortaya çıkabilecek zararları minimum seviyeye indirmek için, her birimi için ayrı ayrı acil durum eylem planları hazırlamalıdır. Bu planlarda bulaşıcı hastalığın salgına dönüşmemesi, önlenemediği durumlarda ise etkilerinin en aza indirilmesi ve mensupların salgından korunması için önleyici ve sınırlayıcı tedbirlerin belirlenerek olası acil durumlar için hal tarzlarının oluşturulması gerekmektedir. Acil eylem planları öngörülemez durumlar ve salgının seyri doğrultusunda gözden geçirilmeli ve sürekli olarak güncellenmelidir.

Bulaşıcı hastalığa yakalanan veya hastalık şüphesi taşıyan kişiler ve bu kişilerle yakın temasta veya temasta bulunan kişiler için uygulanacak prosedürler belirlenmelidir. Personel ve öğrenciler acil durumlarda uygulanacak eylem planları hakkında bilgilendirilmeli ve bu planların gereği doğrultusunda hareket etmeleri sağlanmalıdır.

7.5 Organizasyon ve Sorumluluk Alanları

Yükseköğretim kurumları, salgın hastalıklar durumunda süreci takip ve kontrol eden, koruyucu tedbirleri belirleyerek etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayan ekipler oluşturmalı ve bu ekiplerin görev tanımlarını belirlemelidir. Her ekipte koordinasyonu sağlayacak bir ekip başı ve bir yönetici bulunmalıdır. Ekipte görev alacak kişiler, görev aldığı alanlarla ilgili yeterli yetkinliğe sahip olmalı ve her tanımlı görev için bir asil ve bir yedek üye belirlenmelidir. Görevlendirilen personele uzaktan eğitim yöntemleri ile salgınla mücadele, görev, yetki ve sorumluluk alanı, vs. hakkında eğitim verilmeli; yüz yüze eğitim verilmesinin gerektiği durumlarda ise eğitimler koruyucu tedbirler uygulanarak en az sayıda katılımcı ile gerçekleştirilmelidir. Görevlendirilen ekip üyelerinin görev ve sorumluluk alanlarını ve ekip üyelerinin iletişim bilgilerini içeren bilgiler kurumdaki mensuplarla paylaşılmalıdır.

7.6 Atık Yönetimi

Atıklar, ürünlerin kullanıldıktan sonra ekonomik açıdan fayda sağlamayan kısımları olarak ifade edilir. Yükseköğretim kurumlarında üretilen atıkları genel olarak evsel atıklar, kimyasal atıklar ve enfeksiyöz atıklar olmak üzere üç grup altında toplamak mümkündür. Evsel atıklar, mutfak, bahçe ve idari birimlerden kaynaklanan kontamine olmamış atıkları; kimyasal atıklar genellikle deneysel araştırmalarda kullanılan insan ve çevre sağlığı için çeşitli etkilerle zararlı olabilen kimyasal maddelerin gaz, sıvı ve katı atıklarını; ve enfeksiyöz atıklar, enfeksiyon yapıcı etkenleri taşıdığı bilinen atıkları ifade eder.

Atıkların toplanması, geri dönüşümü ve bertaraf edilmesi için proses oluşturulmalıdır. Proses hazırlanırken yetkili kurumların ve yerel otoritelerin talimatları dikkate alınmalıdır. Enfeksiyöz atıklara ilişkin atık toplama istasyonu diğer alanlardan ayrılmalıdır. Atıkların her tasfiyesinden sonra atık toplama istasyonunun temizlenmesi, araç, taşıyıcı ve konteynerlerin bakımlı, temiz tutulması, atık kumbaralarının el teması olmadan kullanılabilir olması sağlanmalıdır.

7.7 Denetim ve Geri Bildirim

Salgın hastalıklarda belirlenen tedbirlerin sahada uygulanmasını izlemek, varsa eksiklik ve aksaklıkları belirlemek, sorumlu kişilere raporlayarak tedbirlerin uygulanmasını sağlamak için denetim ekibi oluşturulmalıdır. Personelin ve öğrencilerin idari ve eğitim binalarında bulaşıcı hastalık salgınına karşı alınmış ve alınması gereken tedbirler hakkında görüşleri alınmalı ve bu konulardaki görüşmelerde yer almaları sağlanmalıdır. Personelin ve öğrencilerin görüş, öneri ve şikayetlerine ilişkin geribildirim yapmalarını sağlayacak sözlü ve yazılı iletişim kanalları oluşturulmalıdır.

8.EĞİTİM

Bu kılavuz, esas olarak yükseköğretim kurumlarının yerleşkelerinde COVID-19'a karşı alınacak olan enfeksiyon kontrol önlemlerine yönelik genel bir çerçeve çizmek amacıyla hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim süreçlerine yönelik olarak ise, salgının bölgesel ve yerel seyrine göre farklı programlar için yapılacak olan uygulamalara yönelik hususlarda yetki Üniversiteleri ilgili kurullarındadır. Nitekim salgın süresince devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının yanı sıra yerel otoritelerin kararlarının da takip edilmesi ve ona göre uygulamalarda değişikliğe gidilmesi gerektiği açıktır.

Üniversiteler Koronavirüs Komisyonları ve ilgili diğer kurul ve komisyonları marifetiyle genel planlamalar yapabileceği gibi, alternatif planlar da hazırlayarak gerektiğinde uygulamaya koyabilmelidirler. Bu bağlamda yüz yüze yapılabilecek olan teorik ve uygulamalı eğitimlerin yanı sıra, staj ve iş yerinde mesleki uygulamalarda da kişisel koruyucu önlemlere dikkat edilmelidir.

Yükseköğretim Kurumları, küresel salgında eğitim ve öğretime yönelik süreçlerinde, YÖK tarafından çıkarılan Küresel Salgında Eğitim ve Öğretim Süreçlerine Yönelik Uygulamalar Kılavuzu'nda yer alan çerçeve kararları ve önerileri göz önünde bulundurmalıdır.